Soek jy 'n fantastiese tutor?

www.teachme2.com/matriek

Byeengebring deur

teachme2

Soek jy 'n fantastiese tutor? www.teachme2.com/matriek

basic education

Department:
Basic Education
REPUBLIC OF SOUTH AFRICA

SENIORSERTIFIKAAT-EKSAMEN/
NASIONALE SENIORSERTIFIKAAT-EKSAMEN

AFRIKAANS HUISTAAL V2

2019

NASIENRIGLYNE

PUNTE: 80

Hierdie nasienriglyne bestaan uit 44 bladsye.

Kopiereg voorbehou

Soek jy 'n fantastiese tutor? www.teachme2.com/matriek

RIGLYNE VIR NASIENERS

1. As 'n kandidaat meer as die verlangde getal vrae gedoen het, word net die eerste antwoord/respons nagesien. **(Die kandidate mag nie die opstelvraag en die kontekstuele vraag oor dieselfde genre beantwoord nie.)**

2. As 'n kandidaat in AFDELING A al vier vrae oor die gesiene gedigte beantwoord het, word die eerste twee gedigte se antwoorde nagesien.

3. As 'n kandidaat in AFDELING B en C twee kontekstuele vrae of twee literêre opstelle beantwoord het, word die eerste antwoord nagesien en die tweede antwoord word geïgnoreer. As 'n kandidaat al vier die vrae in AFDELING B en C beantwoord het, word die eerste antwoord in elke afdeling nagesien mits een kontekstuele vraag en een opstelvraag beantwoord is.

4. As 'n kandidaat twee antwoorde gee en die eerste antwoord is verkeerd, maar die tweede antwoord is reg, word die eerste antwoord nagesien en die tweede antwoord word geïgnoreer.

5. As antwoorde verkeerd genommer is, word die antwoorde volgens die nasienriglyne nagesien.

6. Taalfoute by kontekstuele vrae word nie gepenaliseer nie. As 'n spelfout die betekenis van die antwoord beïnvloed, word dit verkeerd gemerk. As die spelfout nie die betekenis van die antwoord beïnvloed nie, word dit as korrek beskou.

7. Opstelvrae:
   As die literêre opstel korter as die verlangde lengte is, word die kandidaat nie gepenaliseer nie omdat hy/sy, hom-/haarself gepenaliseer het. As die literêre opstel te lank is, assesseer dit op meriete en bespreek dit met die senior nasiener. Die nasienriglyne is slegs 'n riglyn, daarom moet ander relevante inhoud as korrek beskou word. Gebruik die aangehegte rubrieke om die opstelvrae na te sien.

8. Kontekstuele vrae:
   As 'n kandidaat nie aanhalingstekens gebruik waar 'n vraag dit vereis nie, word die kandidaat nie gepenaliseer nie.

9. Vir oop vrae word geen punte toegeken vir JA/NEE/EK STEM SAAM/EK STEM NIE SAAM NIE. Die rede/motivering moet oorweeg word.

10. Geen punte word vir WAAR/ONWAAR of FEIT/MENING toegeken nie. Die rede/ motivering/bewys verdien die punt.

11. **Moenie woorde nasien nie; sien betekenis na.**

12. Vir hierdie eksamen geld die volgende eksamenriglyne vir die opstelvraag:
    - Lees die opstelvraag die <u>eerste maal</u> en toon die reeks treffende argumente met die ooreenstemmende kode aan.
    - 'n Reeks treffende argumente is stellings wat met:
      - relevante verduidelikings gemotiveer word./
      - korrekte, gepaste aanhalings uit die roman/drama/gedig gemotiveer word./
      - geparafraseerde aanhalings uit die roman/drama/gedig gemotiveer word.
    - 'n Treffende argument is **nie** noodwendig in die formaat **punt, verduideliking én illustrasie nie.**
    - Lees die opstelvraag 'n <u>tweede maal</u> om die struktuur en taal te assesseer. Taalfoute word met onderstreping aangedui.

    Die aantal kodes in die opstelvraag word **nie** getel om 'n bepaalde punt by inhoud toe te ken **nie**.

Soek jy 'n fantastiese tutor? www.teachme2.com/matriek

AFDELING A: GEDIGTE

VRAAG 1: LITERÊRE OPSTEL

"Die sagte sprong" – Sheila Cussons

Hierdie vraag word aan die hand van die aangehegte **ASSESSERINGSRUBRIEK VIR LITERÊRE OPSTEL – HUISTAAL: POËSIE** nagesien.

LET WEL:

- Dis 'n breë raamwerk van feite.
- Al die feite hoef nie genoem te word nie.

Die kandidaat bied 'n gepaste inleiding aan.

- **Die aanvanklike belewing is 'n vlugtige aanraking van die verstand, met ander woorde dit is 'n intellektuele bewuswording wat van korte duur is. Die progressie is duidelik wanneer die spreker ervaar dat dié belewing nog lank daarna by jou/die mens/die spreker bly. Die vlugtigheid word dus iets blywenders**./Bv. versreël 2 en versreël 3: ... *'n aanraking van die verstand* ... asook *vlugtig* teenoor versreëls 5 tot 6: ... *die aandag nog lank daarna die indruk behou ...*
- **Die spreker beleef God se teenwoordigheid, hoewel lig en vlugtig, as iets wat presies is – die mens kan dit nie ontkom of ontduik nie en die invloed daarvan word progressief sterker, want dit bly 'n mens by**./Bv. versreël 3: *vlugtig maar presies ...* teenoor versreëls 5 tot 6: *dat die aandag nog lank daarna die indruk behou ...*
- **Die ligte/vlugtige aanraking is gelaai met krag – die aanraking is dus nie so lig en vlugtig soos aanvanklik vermoed is nie; die aanraking se intensiteit neem toe, want dis "potent". Iets wat "potent" is, het verreikende gevolge./invloed. Die gevolg is dat die aanraking 'n mens nie weer los nie, dit bly lank na die tyd by jou**./Bv. versreëls 4 tot 6: ... *so potent dat die aandag nog lank daarna die indruk behou, hoe moet sy vasvat wees?*
- **Ten spyte van die ligte aanraking/vlugtige aard van die aanraking, is dit iets wat die spreker/mens progressief beïnvloed: vir lank ná die belewing van God/die goddelike se teenwoordigheid bly die mens/spreker daaroor nadink./hom/haar daaroor verwonder./dit bly in die spreker/mens se gedagtes voortleef**./Bv. versreëls 5 tot 6: ... *die aandag nog lank daarna die indruk behou ...*
- **Die aanvanklike "aanraking" laat die spreker wonder oor 'n moontlike "vasvat" iewers in die toekoms – dus vooruitskouende progressie**./Bv. in versreël 2: ... *'n aanraking van die verstand ...* teenoor versreël 6*: hoe moet sy vasvat wees?*
- **Die progressie is duidelik wanneer "verstand" verander na "bewussyn" – die aanvanklike intellektuele aanraking neem toe: nou raak dit die hele wese. In die tweede deel van die gedig is die aanraking/belewing dus allesomvattend**./Bv. versreël 2 : *'n aanraking van die verstand ...* teenoor versreëls 8 tot 9: *iets wat die bewussyn tot in die lewe tref ...*
- **Die teenwoordigheid van God bring verdere progressie wanneer die aanvanklike intellektuele belewing/aanraking groei/toeneem tot iets wat die mens in sy/haar diepste wese tref, m.a.w. 'n emosionele/geestelike aanraking en belewing**. **Die gevolg van hierdie progressie is die herkenning van die mens se diepste emosies soos vreugde en verbasing**./Bv. versreëls 8 tot 10: *... iets wat die bewussyn tot in die lewe tref, ... asook vreugde, verbasing, vreugde, herkenning ...*
- **Wat aanvanklik 'n aanraking ("lig soos 'n veer") is, word in die tweede deel van die gedig baie intenser: dit tref tot in die lewe wat suggereer dat die "aanraking" ingrypend en ontroerend is. Duidelike progressie kom voor**./Bv. versreëls 2 tot 3: *'n aanraking van die verstand lig soos 'n veer, vlugtig ...* teenoor versreëls 8 tot 9: *iets wat die bewussyn tot in die lewe tref ...*

Soek jy 'n fantastiese tutor? www.teachme2.com/matriek

- **Die aanvanklike aanraking wat "lig soos 'n veer" is, word baie intenser in die slotreël van die gedig/versreël 11 wanneer die spreker verwys na "u vasvat"; die goddelike aanraking verdiep dus tot 'n vasgryp wat dui op onlosmaaklike/definitiewe/onmiskenbare ingryp deur God./die goddelike**./Bv. versreëls 2 tot 3: *'n aanraking van die verstand lig soos 'n veer, vlugtig ...* teenoor versreël 11: *hoe moet u vasvat wees?*
- **Die aanvanklike aanraking is "vlugtig", terwyl die slotreël aandui dat die goddelike "vasvat" – dit dui op iets permanenters, meer ingrypend as bloot 'n "vlugtige" aanraking. Dis 'n duidelike progressie**./Bv. versreëls 2 tot 3: *'n aanraking van die verstand lig soos 'n veer, vlugtig ...* teenoor versreël 11: *hoe moet u vasvat wees?*
- **Die belewing van God se aanraking word in die titel/gedig gelykgestel aan 'n sagte sprong" – die woord "sprong" suggereer beweging van een punt na 'n ander wat dui op progressie**./Bv. versreël 9: *iets soos 'n sagte sprong* ...
- **'n Verdere progressie kom voor wanneer die spreker in versreël 6 ván God/'n goddelike praat, maar in die slot van die gedig direk mét God/die goddelike praat**. **Die spreker beweeg dus nader aan God./die goddelike**./Bv. versreël 6: ... *hoe moet sy vasvat wees?* teenoor versreël 11: ... *hoe moet u vasvat wees?*

Die kandidaat bied 'n gepaste slot aan. **[10]**

Soek jy 'n fantastiese tutor? www.teachme2.com/matriek

VRAAG 2: KONTEKSTUELE VRAAG

" 'n brief van hulle vakansie" – Breyten Breytenbach

Vraag	Antwoord	Punt
2.1	"hulle" √ **EN** "hulle gebede"/sy/haar ouers se gebede/ "hul Gij Here God"/Hulle God/Die God wat deur sy/haar ouers aanbid word √	1 1
2.2	Dit versnel die tempo om aan te sluit by die jeugdige/hoeveelheid aktiwiteite waarmee die pa hom besig hou./ Dit verleen vloeiendheid aan die gedig om die pa se beweging/aksies te ondersteun./ Die opstapeling van aktiwiteite het baie meer trefkrag as gevolg van die enjambement./ Dit ondersteun die tempo waarteen die pa 'n groot hoeveelheid aktiwiteite beoefen./sy jeugdige krag uitleef. √ *Die kandidaat bied EEN antwoord vir EEN punt aan.* *Die kandidaat mag nie nét 'n generiese antwoord gee nie. Dit moet binne konteks aangebied word.*	1
2.3	Die spreker beklemtoon sy/haar pa se jeugdige krag./benadruk sy/haar pa se gesondheid/liggaamskrag (in teenstelling met die latere veroudering)./kwaliteite (veelsydigheid/ talente/vaardighede/betrokkenheid in die samelewing) waaroor die pa beskik./ Die bewondering wat die spreker vir sy/haar pa/pa se kwaliteite het, word uitgehef. √ Die pa se jeugdige krag word teenoor die lyflike aftakeling a.g.v. die ouderdom uitgehef./ Die pa se geweldige krag word gestel teenoor die afgetakelde liggaam teen die einde van sy/haar lewe. √ **EN** Die pa se jeugdige krag/sterk gesonde liggaam word gestel teenoor die oorweldigende kosmos wat die mens reduseer tot iets kleins./nietigs. √ *Die kandidaat bied TWEE soortgelyke antwoorde aan vir EEN punt elk.* *Een antwoord moet fokus op die aftakeling van die liggaam a.g.v. die ouderdom en die ander moet fokus op die mens se nietigheid teenoor die kosmiese verskynsels.*	1 1 1
2.4	Sy/haar verganklikheid/ Die oudwordproses wat die spreker ervaar/waaraan die spreker blootgestel word √	1
2.5	Herhaling √ Ja Die gedig is 'n elegie/treurlied (waarin die invloed van die ouderdom op die spreker se pa oorgedra word)./ Dis 'n gedig waarin afskeid van die pa (se krag) geneem word. √ *Die kandidaat bied 'n soortgelyke antwoord vir EEN punt aan.* *Die kandidaat kan nie 'n NEE-antwoord aanbied nie.*	1 1

Soek jy 'n fantastiese tutor? www.teachme2.com/matriek

2.6	Ja Die gebrek aan 'n vaste rymskema sluit aan by die gesprekstrant (omdat dit 'n brief is) van die gedig./stem ooreen met die formaat van 'n vrye vers (waarin 'n vaste rymskema ontbreek)./ondersteun die elegiese toon./verteltrant./geselstoon. √ *Die kandidaat bied 'n soortgelyke antwoord vir EEN punt aan.* *Die kandidaat kan nie 'n NEE-antwoord aanbied nie.*	1
		[10]

Soek jy 'n fantastiese tutor? www.teachme2.com/matriek

VRAAG 3: KONTEKSTUELE VRAAG

"Wie's Hy?" – Adam Small

Vraag	Antwoord	Punt
3.1	Die herhaling van die (vraag in die titel)./'n retoriese vraag. √	1
3.2	Alliterasie/b-alliterasie √	1
3.3	Ja Dit maak die rym in die bepaalde reëls minder opvallend./ Dit bind die reëls wat met mekaar verband hou./skep vloeiendheid binne dieselfde gedagte./ Dit beklemtoon die wanopvatting van mense (oor digters/taalgebruikers). √√ *Die kandidaat bied TWEE antwoorde vir EEN punt elk aan.* *Die kandidaat kan nie 'n NEE-antwoord aanbied nie.*	2
3.4	Mense dink digters skryf met ink./dat digters noodwendig met pen en ink skryf./dat gedigte altyd neergeskryf word./ Mense dink digters skryf gedigte in studeerkamers./dat gedigte in studeerkamers ontstaan./ Mense dink dat gedigte a.g.v. diep nadenke deur die digter ontstaan. √√ *Die kandidaat bied TWEE antwoorde vir EEN punt elk aan*.	2
3.5	Die spreker hef die werklikheid teenoor mense se wanindrukke uit./ Hy/Sy betrek die leser met sy/haar woorde./die antwoord wat hy/sy in die volgende versreëls gee./ Hy/Sy daag hulle/die mense se opvattings uit. √	1
3.6	Gewone mense kan ook gedigte skep./skryf./ Almal wat taal op 'n klankryke/natuurlike manier gebruik, kan dig./ Mense wat speels/kreatief met taal kan omgaan, kan gedigte skryf./ Gedigte skryf is nie vir spesiale/uitgelese/uitgesoekte mense nie./ Mense in die straat kan ook gedigte skryf./ Gewone/Gespreks-/Natuurlike taal kan aangewend word vir gedigte. √ *Die kandidaat bied 'n soortgelyke antwoord vir EEN punt aan.* Die spreker wat die gewone mens/leser in versreëls 11 tot 15 direk aanspreek/ Die beklemtoning van "djulle"/"djúlle" (in versreël 11) (om die leser/gewone mens by die boodskap te betrek)/ Die herhaling van "djulle" (in versreëls 11 en 12)/ Die inhoud van versreël 11 wat die antwoord op die vraag in die titel gee/ Die uitroepteken aan die einde van versreël 15/ Die -oep-rymwoorde in versreëls 12, 13 en 15 √√ *Die kandidaat bied TWEE antwoorde vir EEN punt elk aan.*	1 2
		[10]

Soek jy 'n fantastiese tutor? www.teachme2.com/matriek

VRAAG 4: KONTEKSTUELE VRAAG

"Nog in my laaste woorde" – NP van Wyk Louw

Vraag	Antwoord	Punt
4.1	"Nog" √	1
4.2	Jy sal nog in my laaste woorde wees/In my laaste woorde sal jy nog wees √ Dit hef die woord "Nog" uit (deur die voorplasing/vooropplasing)./ Die (voorplasing/vooropplasing van) "Nog" beklemtoon dat die spreker voortdurend aan die geliefde/skoonheid dink./ Deur die agterplasing van/Met die woorde "sal jy wees" word die geliefde/skoonheid (ook) uitgehef./ Die omkering/inversie van die woordorde verseker 'n jambiese metrum (wat by sonnette belangrik is). √	1 1
4.3	Ter wille van ritme/metrum √	1
4.4	Dit beklemtoon elke deug van die aangesprokene afsonderlik./ Dit hef elke woord wat gebruik word, regmatig uit./ Die herhalende "en"/polisindeton dra by tot die vaste ritme./metrum. √	 1
4.5	Kruisrym/Gekruiste rym √ Die slotreëls/Versreëls 13 en 14 bevat die hoogtepunt/kern van die gedig./insig waartoe die spreker kom./ Die hoogtepunt/kern/insig van die gedig word tot 'n eenheid gebind./ 'n Engelse sonnet eindig met 'n rymende eindkoeplet./gewoonlik met paarrym in die twee slotreëls. √	1 1
4.6	Ja Die spreker besef dat hy/sy die dood nie meer hoef te vrees nie omdat sy liefde vir die aangesprokene selfs in die dood teenwoordig sal wees./die dood mooi sal maak./ Die liefde neem die vrees vir die dood weg; gevolglik is die spreker se lewe én die dood "mooi"./ Die aangesprokene voltooi die spreker se lewenskring/maak sy lewe volkome, daarom is hy nie bevrees vir die lewe/dood nie./ Die skoonheid maak 'n mens volkome, gevolglik kan selfs die dood vir die spreker aanneemlik/mooi wees./ Die spreker besef dat die dood onlosmaaklik deel is van die lewenskring, daarom is die dood ook vir hom aanneemlik./mooi. √√ *Die kandidaat bied TWEE soortgelyke antwoorde vir EEN punt elk aan.* *Die kandidaat moet die teenstelling/paradoks in elke antwoord m.b.v. die gedig se inhoud aanspreek.* *Die kandidaat kan nie 'n NEE-antwoord aanbied nie.* **EN** Herhaling √	 2 1
		[10]

Soek jy 'n fantastiese tutor? www.teachme2.com/matriek

VRAAG 5: KONTEKSTUELE VRAAG

"Die geel kanarie" – Donald W Riekert

Vraag	Antwoord	Punt
5.1	"Die" √	1
5.2	Assonansie/ee-assonansie √ Dit ondersteun die spreker se suggestie dat die kanarie moet "leer" om soos 'n vry voël te "eet" wat die natuur bied./ Dit vertraag die tempo om die bepaalde woorde uit te hef./te beklemtoon dat die kanarie natuurlike veldkos as vreemd/"bitter" ervaar./ Dit hef uit hoe die mens 'n voël van sy natuurlike habitat/natuurlike lewenswyse vervreem. √	1 1
5.3	Personifikasie √	1
5.4	Ja Dit beklemtoon die (klein) ruimte van die voëlhok(kie) waarin die kanarie aangehou is./dui op die beperkte ruimte in die voëlhok. √ Dit stel die ingeperktheid tydens gevangeneskap voor./ontneming van vryheid wat die kanarie in die natuur geniet. √ "prentjies" √	 2 1
5.5	Die mens/mensdom ontneem die kanarie van sy vryheid./natuurlike habitat deur hom in 'n klein hokkie aan te hou./ Die mens verander die aard van 'n kanarie deur hom/haar te laat praat./ Die mens is behep met TV-vermaak in plaas daarvan om die natuur te geniet./ Die mens kom met die natuur in kontak slegs deur na "prentjies" op die TV te kyk. √√ *Die kandidaat bied TWEE soortgelyke antwoorde vir EEN punt elk aan.*	 2
5.6	Die gebrek aan 'n punt/leesteken sluit by die enjambement/leestekenloosheid van die gedig aan./ Die ontbrekende punt/leesteken suggereer dat die praktyk om wilde voëls/diere hulle vryheid te ontneem/om die natuur m.b.v. TV te ervaar nie ophou nie./nie stopgesit word nie./nie einde kry nie./ Dit sluit by die vryeversvorm aan./ Dit dui aan dat die proses nog nie afgesluit is nie. √ *Die kandidaat bied 'n soortgelyke antwoord vir EEN punt aan.*	 1
		[10]

TOTAAL AFDELING A: 30

Soek jy 'n fantastiese tutor? www.teachme2.com/matriek

AFDELING B: ROMAN

Beantwoord EEN vraag.

VRAAG 6: *DIE KWART-VOOR-SEWE-LELIE* – OPSTELVRAAG

Hierdie vraag word aan die hand van die aangehegte RUBRIEK VIR DIE NASIEN VAN DIE OPSTELVRAAG VIR DIE ROMAN EN DRAMA nagesien.

LET WEL:

- Dis 'n breë raamwerk van feite.
- Al die feite hoef nie genoem te word nie.

Die kandidaat bied 'n gepaste inleiding aan.

- **Iris verkeer onder die indruk/is van mening dat niemand van geboorte af na haar wou luister nie; dit veroorsaak dat Iris haar gesin sou wou konfronteer ás sy by geboorte verstand gehad het. Iris ontstel haar later nie meer veel hieroor nie, maar gaan aan met haar lewe en trou met Peter**./Bv. bl. 9: *Ek is spyt dat ek toe nog nie my verstand gehad het nie, want ek sou daarvan gehou het om op daardie punt 'n paar aanmerkings te maak.*
- **Die feit dat sy die derde kind/dogter in die huisgesin is, veroorsaak dat sy selde 'n keuse in haar gesin gebied word: alles wat sy kry, soos speelgoed en klere, kom van haar susters. Hierdie omstandighede veroorsaak dat Iris haar bestaan en die sin daarvan bevraagteken – sy beleef 'n eksistensiële krisis./identiteitskrisis. Sy soek na haar plek in die groter bestel. Haar ma moet bv. namens haar van Riekie ontslae raak, so asof sy afhanklik is van ander se ingryping in haar lewe. Hoe ouer sy word, hoe meer neem sy egter haar eie (vreemde) besluite soos bv. om met 'n graad in die letterkunde as stoelassistent by 'n tandarts te werk, al is haar pa daaroor ongelukkig. Later volg sy haar eie kop deur agter Peter aan te gaan ten spyte van Elsa se kritiek**./Bv. bl. 14: *Uit die aard van die saak was ek dus 'n alleenloper en, soos Polder, iemand wat op oorskietkos geleef het. In Polder se geval was dit sy eie keuse: hy het geweier om geblikte hondekos te eet. In my geval kon dit nie anders nie, ek het die speelgoed en dikwels die klere gekry waarvoor my susters moeg was.*/Bl. 25*: Ek het nooit gelag nie en smiddae laat deur die tuin geloop en tob oor die sin van die wêreld en my plek in die groter bestel.*/Bl. 17*: Ek het Riekie self steurend begin vind en gewens my ouers wil my verbied om hom te sien.*
- **Iris word groot in 'n onkonvensionele huis: haar ma is redelik afwesig en tree anders op as die ma's van Iris se portuurgroep. Ander matriekdogters se ma's verbied hulle kêrels om hulle te sien en Iris se ma doen dit nie. Dit veroorsaak dat sy nie langer met Riekie wil uitgaan nie. Sy smag na 'n definitiewe ingryping van haar ma in haar lewe. Dit veroorsaak dat Iris haar stelselmatig aan Riekie onttrek – haar ma wil haar nie help nie. Later volg sy haar eie kop en besluit op die ingewing van die oomblik om agter Peter aan te gaan. Sy het dus nie meer haar ma/ouer susters se betrokkenheid/ raad/optrede nodig nie**./Bv. bl. 17*: Ek het Riekie self steurend begin vind en gewens my ouers wil my verbied om hom te sien.*/Bl. 18*: "Ek wil hê julle moet my verbied om hom weer te sien." Sy het vir die eerste keer na my gekyk. "Nee, my ding, waarom sou ons dit doen? Riekie is 'n gawe seun."*
- **Gedurende Iris se ontwikkelingsjare ervaar sy dikwels dat haar susters telkens haar kollig steel en haar nie help of ondersteun om haar plek in die groter bestel te vind nie. Dit veroorsaak dat Iris onkonvensionele besluite neem: sy gaan werk by 'n tandarts as stoelassistent; sy skep haar eie fantasiekarakters waarmee sy kan fantaseer/gesels/ sodat sy uitdrukking aan haar gemoedstoestand/konflik kan gee. Dis nie vir haar langer so belangrik om raakgesien te word/bygestaan te word om haar plek in die samelewing te vind nie**./Bv. bl. 25*: En die ergste: elke keer dat ek deur 'n krisis of*

Soek jy 'n fantastiese tutor? www.teachme2.com/matriek

interessante stadium gegaan het, was my susters my voor, hulle het die kalklig gesteel deur iets meer dramaties te doen. Soos die keer toe ek Riekie wou afsê en Kara 'n non wou word./Bl. 25*: Ek het nooit gelag nie en smiddae laat deur die tuin geloop en tob oor die sin van die wêreld en my plek in die groter bestel. Niemand het eens opgekyk nie, want Elsa was swanger.*

- **In Iris se huislike omstandighede voel sy dikwels dat sy nie ondersteuning kry oor haar blomtyd/in krisisse/met onsekerhede/ten opsigte van lewensvrae nie; dit veroorsaak by Iris 'n soort onsekerheid wat haar bewus maak daarvan dat sy nie verkeerde keuses wil maak nie. Sy soek desperaat na 'n blomoomblik. In alles wat met haar gebeur, wonder sy of dit nie dalk 'n blomoomblik is nie. Later in haar lewe besef sy dat 'n mens nie net een blomoomblik het nie. Sy besef ook dat 'n blomoomblik dikwels ongesiens verbygaan – dit dui op die groei wat by haar plaasvind**./Bv. bl. 87*: Onthou jy nie wat Ma altyd gesê het nie? 'n Iris blom net een keer per jaar. Ek is aan die oud word en dis tyd dat ek blom.*/Bl 104*: Ek glo al sedert my skooldae dat ek, soos my botaniese naamgenoot, die een of ander tyd moet blom en dat ek dus te alle tye gereed moet wees en nooit 'n nuwe aanbod van die hand mag wys of 'n potensieel opwindende situasie onbenut mag laat nie.*
- **Iris voel aanvanklik dat sy in die skadu van haar susters staan, want alles wat sy doen, is reeds deur haar susters gedoen; dit veroorsaak dat Iris erkenning wil hê/waardeer wil word vir insette wat sy (kan) maak. Dit lei tot 'n eksistensiële periode in Iris se lewe waartydens sy vir lang tye mediteer en vreemde klere dra. Hierdie gedrag/optrede dui op haar behoefte aan erkenning. Later in haar lewe neem sy wel haar eie besluite ten spyte van kritiek en kies Peter bo bv. die geleentheid om in modelwerk erkenning te kry**./Bv. bl. 34*: Dit was altyd dieselfde ou storie. Ek was te jonk. Ek kon nog nie saampraat nie. Ek het nie geweet waarvan ek praat nie. Van ek die dag gebore is, was dit so. Wat ek ook al gedoen het, was reeds deur hulle gedoen.*
- **Iris se familie spot haar oor haar naam; sy ontwikkel gevolglik 'n beheptheid met haar naam: sy glo haar naam het 'n bepaalde betekenis of ryke assosiasie. As "iris" (die blomplant) soek sy desperaat na een spesiale blomoomblik, maar wanneer Junior verklaar dat sy ma se irisse meer as een keer per jaar blom, begin Iris wonder of 'n mens ook (dalk) meer as een blomoomblik het. Dié twyfel wat Junior by Iris saai, veroorsaak dat sy later in haar lewe tot insig groei wanneer sy weet dat ook sy meer as een keer kan blom**. **Haar karakter ontwikkel so dat sy selfs besef 'n blomoomblik kan skielik kom en/of ongesiens verbygaan**./Bv. bl. 148*: "Dis tog 'n mooi blom," het ek myself verdedig. "Irisse is pragtig wanneer hulle in die lente blom." "My ma s'n blom in die herfs ook, ..." My lewensfilosofie was besig om te wankel.*/Bl. 186: *Ek sou al die irisse in ons tuin uitspit en aan 'n vriendin skenk sodat ek nie gedurig geterg word nie.*
- **Dat Iris nie 'n familienaam het nie, is vir haar 'n probleem, maar toe te skryf aan omstandighede buite haar beheer. Sy slaan haar naam in 'n woordeboek na waarna sy nie meer saam met die gesin oor haar naam spot nie; sy bly eerder stil oor haar gesin se "domheid". Die feit dat Iris die betekenisse van haar naam ken, terwyl haar susters nie die betekenisse van hulle name ken nie, veroorsaak dat sy skerpsinnig en diepsinnig voel. Later in haar lewe, onder die invloed van Peter en die Engel, aanvaar sy/weet sy dat 'n naam net 'n naam is. Gevolglik hou sy op om haar te bekommer oor moontlike betekenisse van die naam "Iris" en leef doodgewoon gelukkig**./Bv. bl. 10: *Toe ek klein was, het ek saamgelag, maar in my diepsinnige puberteit het ek geswyg en my gesit en verwonder oor hulle domheid.*/Bl. 10: *Waarom het niemand verby die moeë ou grappe oor flappe en "iets knaag weer vandag aan Iris se bol", gekyk nie?*
- **Iris se kwelvraag oor die betekenis en waarde van haar naam speel 'n groot rol gedurende haar ontwikkeling: Iris voel elke naam het 'n bepaalde betekenis, maar sy twyfel oor die waarde van haar naam. Uiteindelik kom sy tot insig (deur die invloed van die Engel en Peter) dat 'n naam net 'n naam is. Iris sien af van haar beheptheid met haar naam.**/Bv. bl. 132: *"Jou ouers moes jou nooit Iris gedoop het nie ..."*/Bl.132*: "As jy weer begin verduidelik wat jou naam beteken, gaan ek my kop in die sneeu begrawe ..."*

Soek jy 'n fantastiese tutor? www.teachme2.com/matriek

- **Iris is sedert haar geboorte uitgelewer aan 'n kritiese, uitgesproke, beherende ouer suster, nl. Elsa, met wie se kommentaar Iris as kind reeds moes vrede maak. Nadat Peter Iris saamnooi Amerika toe, skep Elsa se kommentaar dat 'n vrou nie agter 'n man aanloop nie, vir Iris 'n ongemaklike situasie. In die verlede het Elsa se kommentaar Iris beïnvloed, maar Iris is nou van mening dat sy vyf-en-twintig is en daarom kan sy haar eie besluite neem./weet sy wat sy wil doen: sy neem die besluit om vir Peter te gaan kuier**./Bv. bl. 85: *Elsa het my voornemende reis afgekeur. Sy en Hannes het kom groet die dag voor my vertrek en sy het haar mening ongevraag en onomwonde gegee. " 'n Meisie loop nie agter 'n man aan nie."/Bl. 86: "En wat van sy ouers? Hulle sal dink jy's 'n los flossie."*
- **Die gebrek aan opwinding in Iris se lewe lei daartoe dat sy vir haar bepaalde fantasiekarakters skep: dit gee haar die geleentheid om haar verbeelding vrye teuels te gee. Van hierdie fantasiekarakters is die Engel 'n belangrike karakter wat rigting aan haar lewe gee: Iris en die Engel voer gesprekke oor haar naam asook die feit dat die lewe nié 'n storieboek is nie. Dit bring by Iris die insig dat haar naam geen besondere verskuilde betekenisse het nie én sy besef dat haar lewe en besluite haar eie verantwoordelikheid is**./Bv. bl. 187: *"Die lewe is nie 'n storieboek nie."*/Bl. 37: *"En 'n naam is net 'n naam."*
- **Iris se aanvanklike stryd om haar plek in die samelewing/groter bestel te vind/beheptheid met die betekenis van haar naam neem onder die bestendiger, nugtere invloed van (veral) Peter en die Engel af. Iris dink meer volwasse oor dinge wat vroeër vir haar belangrik was. Sy besef 'n naam is net 'n naam. Sy besef ook dat 'n mens talle blomoomblikke kan beleef**./Bv. bl. 187: *"Die lewe is nie 'n storieboek nie."*/Bl. 187: *"En 'n naam is net 'n naam."*
- **Die omstandighede in die hotel in Amerika is vir Iris onaangenaam as gevolg van die onvriendelike klerk. Voorheen sou Iris die situasie ignoreer en konsentreer op haar fantasiekarakters. In Amerika doen sy egter iets wat sy voorheen nooit sou gedoen het nie, nl. om die vreemde man te konfronteer oor sy ongeskikte onhulpvaardigheid. Dit bewys dat sy groei tot volwassenheid en verantwoordelikheid. Sy neem haar plek in en deins nie terug vir uitdagings of onsekerhede nie**./Bv. bl. 108: *Ek het nader gestap. "Jy pla my. Ek is vreemd hier, soos ongetwyfeld die meeste van jou gaste. Jy kan ons help deur vriendeliker te wees, meer tegemoetkomend.*"
- **Die omstandighede in Vermont in die huis saam met Bettie en Brian se kinders laat Iris met ander oë na kinders/die huwelik kyk. Na Iris en Bettie se gesprek oor die kinders verander Iris haar oorspronklike standpunt: waar sy vroeër nie kinders wou gehad het nie, stel sy nou intens in Denise en Junior belang. Sy begin ook oor Peter anders dink. Dis duidelik dat Iris anders oor die huwelik begin dink**./Bv. bl. 139: *Ek het met meer ontsag na die spelende kinders gekyk.*/Bl. 185: *Ek het my probeer voorstel hoe dit sou wees as ek en Peter trou. ... Peter wou kinders hê en seker gou ook. ... Metterjare sou die houthuis vol kinders wees.*
- **Die werklikheid van Iris se huweliksomstandighede veroorsaak dat haar fantasieë verdwyn. Iris is nie nou meer 'n dromer nie omdat die werkliheid van Peter se teenwoordigheid haar fantasieë laat verdwyn. Sy besef die werklikheid is mooier as haar fantasieë**./Bv. bl. 213: *Bowendien was geen denkbeeldige karakter opgewasse teen die harde, fisieke werklikheid van Peter nie. Hy was snaakser, warmer en meer dimensioneel as die spookbeelde waarmee ek my jeug omgedroom het.*

Die kandidaat bied 'n gepaste slot aan. **[25]**

Soek jy 'n fantastiese tutor? www.teachme2.com/matriek

VRAAG 7: *DIE KWART-VOOR-SEWE-LELIE* – KONTEKSTUELE VRAAG

7.1	Griekse godin van die reënboog/ Dienares in diens van hoëre gode/ Fleur de lis/blommotief op die Franse vaandel/ "Iris" dui op 'n blom./plant./ "Iris" dui op 'n deel van die oog (waarmee jy skerp kan sien). √√√ *Die kandidaat bied DRIE antwoorde vir EEN punt elk aan.*	3
7.2	Die byna verbeeldingryke ontmoeting tussen Iris en Peter/Peter wat net soos die een fantasiekarakter, Peter, lyk, sluit by Iris se verbeelding aan. √	1
7.3	Beide het 'n ruwe aantreklikheid. √ Beide het selfvertroue. √ Beide is vir 'n tydperk Amerika toe. √ **EN** Ja Sy besef uiteindelik dat die werklikheid/haar huwelik met Peter/Peter se teenwoordigheid in haar lewe beter as fantasieë is. √ *Die kandidaat bied 'n soortgelyke antwoord vir EEN punt aan.* *Die kandidaat kan nie NEE as antwoord aanbied nie.*	3 1
7.4	Iris moet 'n definitiewe keuse maak tussen Frederik en Peter./besluit of sy haar aan Elsa se kritiek (dat 'n vrou nie agter 'n man aangaan nie) gaan steur en of sy haar eie kop gaan volg. √ *Die kandidaat moet albei kante van die konflik vir EEN punt aandui.*	1
7.5	Die roman speel gedurende die Apartheidsjare af. √	1
7.6	Elsa aanvaar Johanna, die huiswerker, se hulp wanneer sy na haar troue verklee./ Johanna leen haar pêrels vir Elsa wanneer sy gereed maak om op wittebrood te vertrek./ Ma/Els noem Johanna haar "niggie" wat nie 'n pas hoef te dra nie./ Pa verbou aan Johanna se kamer soos Johanna dit versoek./ Die gesin laat Johanna toe om in die huis te woon (nadat Pa plaas toe is)./ Pa gaan woon alleen op die plaas, terwyl sy vrou alleen in die stad agterbly. √√√ *Die kandidaat bied DRIE soortgelyke antwoorde binne konteks vir EEN punt elk aan.*	3
7.7	Iris breek haar enkel (toe sy die ys met die graaf wil wegbreek waarna sy in die hospitaal opgeneem is). √	1
7.8	(Die Engel het nie verhoed) dat sy haar enkel breek (nie). √ (Die Engel het nie voorkom) dat Bettie siek word/gif drink (nie). √ **EN** Nee Die Engel het haar wakker gemaak toe Bettie gif gedrink het./siek geword het./ Dit was 'n onvoorsiene ongeluk dat sy haar enkel gebreek het. √ *Die kandidaat kan nie JA as antwoord aanbied nie.*	2 1

Soek jy 'n fantastiese tutor? www.teachme2.com/matriek

7.9	Ja Die Engel sê duidelik vir haar dat 'n naam net 'n naam is; dit beteken vir Iris dat sy met haar beheptheid oor haar naam kan ophou./ Die Engel wys haar daarop dat 'n mens baie blomoomblikke kan hê./dat daar nie net een blomoomblik in 'n mens se lewe is nie./ Die Engel stel dit baie duidelik dat sy self verantwoordelikheid vir haar keuses moet aanvaar, aangesien hy nie altyd by haar is nie./sy nie altyd kan staatmaak op ander vir raad en leiding ten opsigte van haar lewe nie./ Die Engel lig haar in dat die lewe nie 'n storieboek is nie./dat die lewe vol werklikhede is./dat daar nie plek is vir baie fantasieë in die werklike lewe nie. √√√ *Die kandidaat bied DRIE soortgelyke antwoorde vir EEN punt elk aan.* *Die kandidaat kan nie 'n NEE-antwoord aanbied nie.*	3
7.10	In die hospitaal/Vermont √	1
7.11	Iris hou daarvan dat iemand anders die verantwoordelikheid vir gebeure/besluite moet aanvaar./ Iris voel onseker oor haar plek in die groter bestel wat daartoe lei dat sy nie foute wil maak nie./ Sy tob/ervaar konflik oor belangrike keuses/besluite in die lewe./ Sy is te bang om self die verantwoordelikheid vir haar besluite te neem./ Sy soek deurgaans na erkenning/bevestiging dat sy die regte ding doen./ Sy openbaar haar diepste gedagtes/konflik/onsekerheid dikwels aan die Engel. √ *Die kandidaat bied 'n soortgelyke antwoord binne konteks vir EEN punt aan.* Die ek-verteller dui aan die leser dat Iris iemand is wat van dramatiese insidente hou./ Die ek-verteller openbaar aan die leser dat Iris verwag dat iemand anders haar keuses moet bepaal./ Die ek-verteller skep die idee by die leser dat Iris tog daarin belangstel om kinders te hê./ Die ek-verteller suggereer aan die leser dat 'n huwelik met Peter vir Iris aanvaarbaar sal wees. √ *Die kandidaat bied 'n soortgelyke antwoord binne konteks vir EEN punt aan.*	1 1
7.12	Iris soek na 'n blomoomblik, wat sy nie kry nie/vrees dat sy haar blomoomblik gaan mis wat aansluit by die tema dat elke mens blomoomblikke in sy/haar lewe het./ Iris wonder aanhoudend wanneer sy 'n blomoomblik sal beleef, hoewel dit nie gebeur nie. Dit sluit aan by die tema dat blomoomblikke soms ongesiens/onverwags plaasvind./ Iris wag ongeduldig op 'n spesifieke blomoomblik./Sy moet leer dat 'n mens soms meer as een blomoomblik kan beleef. Dit sluit aan by die tema dat 'n mens meer as een blomoomblik kan beleef./dat blomoomblikke dikwels onverwags oor jou pad kom./ongesiens verbygaan. √ *Die kandidaat bied 'n soortgelyke formulering van Iris se verwagtinge ten opsigte van haar naam wat by die tema aansluit, vir EEN punt aan.* Haar ouers moes haar nooit "Iris" gedoop het nie./ Hy wil sy kop in die sneeu begrawe wanneer sy begin verduidelik wat haar naam bete-ken/waarop haar naam dui./ Hy stem saam dat 'n naam net 'n naam is. √	1 1
		[25]

Soek jy 'n fantastiese tutor? www.teachme2.com/matriek

***MANAKA PLEK VAN DIE HORINGS* – Pieter Pieterse**

VRAAG 8: *MANAKA PLEK VAN DIE HORINGS* – OPSTELVRAAG

Hierdie vraag word aan die hand van die aangehegte RUBRIEK VIR DIE NASIEN VAN DIE OPSTELVRAAG VIR DIE ROMAN EN DRAMA nagesien.

LET WEL:

- Dis 'n breë raamwerk van feite.
- Al die feite hoef nie genoem te word nie.

Die kandidaat bied 'n gepaste inleiding aan.

- **Baas se karakter ontwikkel as gevolg van innerlike konflik wat hy oor sy ouers se dood ervaar. Hy koester 'n wrok teenoor die plaaslike bevolking./die Lozi's./Hy wil hulle/die khuta nie help nie, maar hy kan nie anders as om goed aan die mense te doen nie. Later kry hy dit reg om hulle gebruike te aanvaar./met Grace in 'n bepaalde verhouding te tree./die bankies onder die worsboom te herstel as aanduiding dat hy die plek inrig vir gebruik deur die Lozi's. Sy karakter toon tekens van vergifnis en samewerking**./Bv. bl. 93: *"Ek wil ook nie weet van werksoekers en siek mense en honger mense en weeskinders en kruppel vrouens en sterwendes wat met 'n slee na my toe aangery word nie."*/Bl. 243: *Die mense om die bed vat hande. Hulle bly lank so staan met hulle koppe gebuig. "Dankie, Here. Amen." sê Baas*./Bl. 244: *Sy gee koperskroewe aan. Baas skroef die eerste bankie se plank op die stutpaaltjies onder die worsboom vas.*
- **Baas ervaar innerlike konflik oor die sendinggedagte op Manaka./die feit dat ouma Essie sê dat hy met 'n doel na Manaka gestuur is. Hy onthou die geestelike liedere wat hy as kind in die kerkie/by sy ouers gehoor/leer sing het, maar wil nie saamsing nie./wil nie saam bid nie./weier om Bybel te lees. Later maak hy vrede met sy Christenskap/sy geroepenheid: hy sit openlik en lees uit sy ma se Bybel./suggereer dat hy die herstel van die kerkie sal onderneem**./Bv. bl. 94: *"Ek is nie hiernatoe gestuur nie. Ek is op my eie hier*."/Bl. 94: *Baas hou op kap. "Ek moet die sendelinge help om hier op my eie werf in te trek sodat jy 'n werk kan kry ..." "Dit is hoe dit is." Baas swaai 'n hou na die hardekoolstomp.*/Bl. 234*: Wie weet of jy nie met die oog op 'n tyd soos hierdie Manaka toe gestuur is nie? het ouma Essie gesê.*/Bl.249: *... sê meneer Johnnie vroegoggend onder die worsboom langs die water waar Baas in sy ma se Bybel sit en lees.*
- **Baas se innerlike konflik oor godsdiens/sy geloof is 'n belangrike skakel in sy karakterontwikkeling: hy ontken aanvanklik dat hy 'n Christen is./praat baie lelik oor ouma Essie se opmerking dat hy 'n Christen is, hoewel almal om hom na sy goeie dade verwys en daaruit aflei dat hy 'n Christen is. Grace verwag van hom om as Christen uit te reik na/om te gee vir ander mense, veral die Lozi's, wat hy aanvanklik nie wil doen nie. Later aanvaar hy, nadat hy dikwels vrae oor Christenskap gevra het, dat hy nooit sy geloof werklik verloor het nie; hy begin in die Bybel lees en bid selfs by ouma Essie se siekbed. Uiteindelik suggereer hy ook dat hy die herstel van die sendingkerk sal onderneem./rig hy Manaka in as 'n bymekaarkomplek vir mense net soos dit in die tyd van sy oupagrootjie was, waarmee hy aandui dat hy sy rol as geestelike leier aanvaar**./Bv. bl. 91: *"Ek het maar net gedink ek sal jou mond toehou. Die laaste keer toe iemand jou 'n Christen genoem het, het jy baie lelik gepraat."*/Bl. 228: "*Omgee, ja. Dis sendingbloed." Baas raak aan Grace se skouer. "Is dit wat van jou 'n Christen maak?" "Ja, en die weet," antwoord sy. "Die weet waar ek heengaan, hier, en in die lewe hierna*."/Bl. 244: "*Die deure en die vensters vir die kerk en vir die huis het gekom," sê Baas.*

Soek jy 'n fantastiese tutor? www.teachme2.com/matriek

- **Baas ervaar innerlike konflik oor ouma Essie se uitspraak dat hy na Manaka gestuur is net soos die eerste sendeling soontoe gestuur is. Hoewel hy dit ten sterkste ontken, spook die uitspraak/sy geloofstryd by hom. Hy wonder wat van 'n mens 'n Christen maak, en vra die vraag aan Griesel, Nanna, ouma Essie en Grace. Omdat hy verskillende antwoorde kry, bly hy worstel. Hy besef dat hy voorheen nooit gewonder het of hy die Bybel glo nie, en vra selfs vir Johnnie wat hy van die Here weet. Hy lees die tekste wat ouma Essie vir hom gee om te lees; ook lees hy in sy ma se Bybel. Uiteindelik besef hy jou reg om 'n Christen te wees, maak van jou 'n Christen. Hy besef dat die drome wat 'n mens droom, drome is wat van God af kom. Hy besef ook dat die drome wat 'n mens droom, dikwels verskil van drome wat God vir jou beplan. Uiteindelik tree hy as die Lozi's se geestelike leier op wanneer hy Chisupo en meneer Daaimon uit die siek vrou se teenwoordigheid/uit ouma Essie se lapa wegdra./vir die eerste keer in jare bid hy by ouma Essie se siekbed**./Bv. bl. 94: *"Ook nie die werk waarvoor jy hiernatoe gestuur is nie."*/Bl. 94: *"As jy weggaan, sal die sendelinge ook weggaan."*/Bl. 95: *"Om my te help om 'n werk te kry, en om die pad vir die sendelinge oop te maak, is miskien party van die werke waarvoor die Here jou na Manaka toe gestuur het. Miskien is dit ook hoe hy die eerste sendeling gestuur het om Manaka te begin, lank voor my oupagrootjie se tyd."*/Bl. 210: *Hoekom het hy nooit gewonder of hy die Bybel glo, tot ouma Essie dit vir hom gevra het nie?*/Bl. 207*: Sonde is 'n gesindheid, sê Nanna ... Chrístenskap is 'n gesindheid, sê Griesel ... "Wat weet jy van Jesus?" vra Baas*./Bl. 234: *Wie weet of jy nie met die oog op 'n tyd soos hierdie Manaka toe gestuur is nie? het ouma Essie gesê.*/Bl. 243: *Die mense om die bed vat hande. Hulle bly lank so staan met hulle koppe gebuig. "Dankie, Here. Amen." sê Baas*.
- **Hoe langer Baas op Manaka vertoef, hoe meer verdiep sy konflik oor veral Christenskap./geloof. Die teks in sy ma se Bybel (Joh. 3:16) met sy geboortedatum by laat hom wonder of 'n mens die ewige lewe kan hê en dit weer verloor. Na meneer Mosko se ma se dood wonder hy oor wat van 'n mens se siel word. Uiteindelik vra hy selfs vir Johnnie uit oor Christenskap en geloof. Die ontwikkeling wat plaasvind, is duidelik. Hy dra meneer Daaimon en Chisupo (as verteenwoordigers van die bose/die bygeloof) uit die siek vrou se kamer. Hy bid by ouma Essie se siekbed. Boonop sit hy teen die einde van die verhaal vroegoggend onder die boom en lees uit sy ma se Bybel – 'n Bybel wat hy aanvanklik nie Manaka toe wou saambring nie. Hy suggereer dat hy die kerk en huis se herstel sal klaarmaak. Hy herstel die bankies onder die worsboom sodat die gemeenskap weer daar byeen kan kom**./Bl. 184: *Hy gaan soek sy ma se Bybel. Baie verse is netjies met potlood en liniaal onderstreep ... By sy paraffienlampie lees hy hoofstuk 3 vers 16. Die datum wat sy ma daarby geskryf het, is 25 Maart 1952. Dit is die dag waarop hy gebore is*./Bl. 193: "*Baas tel hom op en dra hom uit. Die Een wat met die Vinger wys, verset hom nie*./Bl. 243: *Die mense om die bed vat hande. Hulle bly lank so staan met hulle koppe gebuig. "Dankie, Here. Amen." sê Baas*./Bl. 244: "*Die deure en die vensters vir die kerk en vir die huis het gekom," sê Baas.*
- **Baas ervaar baie konflik vanweë die sendelingpaar se teenwoordigheid op Manaka. By Griesel sien hy die teenkant van Christenskap. Baas besef dat woord en daad by Griesel nie ooreenstem nie; hy roem daarop dat hy 'n sendeling is, maar openbaar hoogmoed en onverdraagsaamheid teenoor Baas se optrede wat getuig van omgee en welwillendheid ten spyte daarvan dat hy met mag en mening ontken dat hy 'n Christen is. Baas groei tot insig dat sy eie optrede baie meer van Christenskap getuig as Griesel s'n./As predikant op Manaka erken Griesel dat hy 'n misplaaste droom gehad het wat Baas se konflik oor sy eie drome versterk, want hy sien dat 'n mens se eie drome en God se plan nie noodwendig dieselfde is nie. Aanvanklik hou hy vas aan sy droom om 'n boot op die Zambezi te kry, terwyl die gemeenskap se behoefte aan 'n geestelike leier sy planne aanhoudend in die wiele ry./ouma Essie hom kort-kort wys op sy rol as gestuurde. Uiteindelik ontwikkel hy so dat hy die leierskap as Manaka se geestelike leier aanvaar. Hy verwyder die verteenwoordigers van die bose by die ou vrou se siekbed deur Chisupo en meneer Daaimon uit die kamer te dra. Hy betaal meneer Johnnie se lobola sodat hy met sy gesin herenig kan word. Hy bid by ouma Essie se siekbed. Hy suggereer dat hy die**

Soek jy 'n fantastiese tutor? www.teachme2.com/matriek

kerk se herstel sal waarneem. Hy herstel die bankies onder die worsboom./Bv. bl. 122: *"Wat wil jy met die boot maak?" Ouma Essie staan vas teen Baas ... "Die drome wat die kinders van die Here droom, is die drome wat Hy vir hulle géé om te droom ..."*/Bl. 122: *"So romanties is dit darem nie, ouma Essie. Die boot moet my aan die lewe hou."*/Bl. 118: *"En wie weet of jy nie met die oog op 'n tyd soos hierdie Manaka toe gestuur is nie."*/Bl. 192: *Baas tel meneer Daaimon op en dra hom van die hut af weg.*/Bl. 193: *Baas tel hom op en dra hom uit. Die Een wat met die Vinger wys, verset hom nie.*/Bl. 239: *By Manaka beduie hy vir meneer Johnnie in watter sloot die bul lê. Hy stuur hom om vir sy skoonmense te gaan sê dit is die losprys vir sy vrou en kind.*/Bl. 244: *"Die deure en die vensters vir die kerk en vir die huis het gekom," sê Baas.*

- **Baas wil aanvanklik graag alleen wees, want hy dink hy het nie ander mense nodig nie; hy jaag Grace behoorlik weg wanneer sy hom tydens die malaria-aanval versorg. Later begin hy dink oor sy eie eensaamheid in die teenwoordigheid van Nanna en onder die invloed van Griesel se jaloesie. Hy dink terug aan Fires./dink aan Riekert se woorde. Uiteindelik besef hy hy kan nie alleen oorleef nie./hy het ander mense in sy lewe nodig, soos hulle hom ook nodig het**. **Gevolglik laat hy Grace toe om die vleisverkope te hanteer. Saam met Grace gaan soek hy die boot nadat hy vir haar sê om hom nie meer as "meneer" aan te spreek nie. Dis baie duidelik dat hy ontwikkel het van iemand wat alleen wil wees/niks met die Lozi's te make wil hê nie tot iemand wat 'n lewe saam met hulle aanvaar**./Bv. bl. 137: *"Ek kom goed klaar sonder geselskap."*/Bl. 145: *Baas se oë soek na die kuiltjie in haar wang ... Hulle bly staan elkeen met 'n punt van die handdoek in die hand.*/Bl. 146: *Eintlik was Fires se hare meer rooi as bruin. En sy het baie sproete gehad. Nanna het net 'n paar sproete en dié lê alles oor haar neus. En hier rond vat almal maar so 'n ou lekselstjie roet deur die draad.*/Bl. 246: *"Jy moenie weer vir my 'meneer' Baas sê nie," sê hy.*
- **Baas ervaar konflik oor sy oupagrootjie se soektog na die skoenlapper: hoewel hy graag in sy oupagrootjie se voetspore wil volg, maak die khuta se gierigheid dit vir Baas onmoontlik om sy drome oor die boot te realiseer. Hy besluit om weg te gaan, maar nadat Grace hom aan sy droom herinner het, besluit hy om te bly om sy oupagrootjie se voetspore op 'n ánder manier te volg: nie deur 'n boot op die Zambezi te hê nie, maar as geestelike leier sy oupagrootjie se voorbeeld te volg. Sy aanvanklike soeke na tekens dat sy oupagrootjie wel op Manaka was, verander na 'n aanvaarding dat Manaka sy plek is, soos dit sy oupagrootjie se plek was. Hy kap, na die voorbeeld van sy oupagrootjie, Morena se kop teen die stutpaal vas. Hy herstel die bankies sodat die gemeenskap, soos in sy oupagrootjie se tyd, by Manaka kan byeenkom. So vervul hy sy oupagrootjie se droom om die ontwykende skoenlapper te vang**./Bv. bl. 174: *"O, die ou buffeljagter? Ja, hy was my oupagrootjie. Hy was 'n Kanadees."*/Bl. 174: *Baas is lank stil. Die suising in sy kop is terug. Hy weet dit het niks met die malaria te doen nie.*/Bl. 225*: "Ek wil jou iets wys." Baas vat Whitey se beker en gee dit ook vir Grace. Hy haal die ou bruin Bybeltjie met die blink leeromslag van die rak af.*/Bl. 226: *Whitey gryp Baas vas. Baas gee vir hom die Bybel.*/Bl.210: *Hy kerf nog 'n naam onder sy oupagrootjie se naam in die sagte bas uit: Baas Chipman.*
- **Wanneer Baas se drome oor sy boot telkens in die wiele gery word, baklei hy om wel die boot klaar te maak. Dís al wat hy op Manaka wil doen. Whitey se aankondiging dat hy die verlore boot in die Liabwa la Twelve gevind het, bring Baas tot die insig dat hy op Manaka selfs sy droom ten opsigte van sy boot kan realiseer./dat hy op Manaka kán bly**./Bv. bl. 211: *"Vandag slaan ek die laaste plank onderkant die waterlyn vas!" dawer Baas se dreigement tussen die klipkoppe in.*/Bl. 220: *Laatmiddag draai hulle die laaste skroewe vas. Baas maak die voeë dig. "Nou sal my boot kan dryf," sê Baas ...*/Bl. 224: *"Ek kom eintlik net hoor of ek nie daardie seuntjie by jou kan leen nie ... Ek het 'n droom gehad."*/Bl.245: *"Die boot het nie verby die waterval gedryf nie. Dit het in Liabwa la Twelve dwars gedraai en sit nou in die kanaal vas." "Jy het die boot gesién?" vra Grace vir Sitali.*
- **Dat Baas karakterontwikkeling ondergaan, is duidelik wanneer Whitey Baas se rol in die gemeenskap erken deur vir Baas planke vir die herstel van die bankies te bring; dit gee vir Baas die finale insig dat hy sy rol as geestelike leier nie langer kan ignoreer nie./dat**

Soek jy 'n fantastiese tutor? www.teachme2.com/matriek

hy 'n verantwoordelikheid het om in alle opsigte in sy oupagrootjie se voetspore te volg – daarom herstel hy die houtbankies sodat Manaka 'n plek kan wees waar die gemeenskap byeenkom, soos in die tyd van sy oupagrootjie./Bv. bl. 223: "*Hierdie is joune. Jy het daardie dag gesê jy wil bankies bou. Ek het sommer stutpaaltjies ook saamgebring."*/Bl. 224: "*Sy gee koperskroewe aan. Baas skroef die eerste bankie se plank op die stutpaaltjies onder die worsboom vas."* Die kandidaat bied 'n gepaste slot aan.	**[25]**

VRAAG 9: *MANAKA PLEK VAN DIE HORINGS* – KONTEKSTUELE VRAAG

Vraag	Antwoord	Punt
9.1	Ouma Essie/Sy bring vir Baas 'n klein hondjie (in die plek van Brindle). √	1
9.2	Baas het nie malariapille vir homself oorgehad toe hy malaria opdoen nie. √	1
9.3	Tibelelo/Grace maak geen geheim van haar Christenskap nie, terwyl Baas ontken dat hy 'n Christen is./ Tibelelo/Grace dink Baas is Manaka toe gestuur, terwyl hy oortuig is daarvan dat niemand hom gestuur het nie./ Tibelelo/Grace help ander mense graag./voel dis haar plig om om te gee, terwyl Baas uitdruklik sê dat hy nie vir die welsyn van siek en arm mense verantwoordelik wil wees nie./ Tibelelo/Grace vergewe haar ouers se moordenaars (wit SA soldate), terwyl Baas 'n wrok teen sy ouers se moordenaars (swart mense) koester./ Tibelelo/Grace is deel van die Lozi-kultuur, terwyl Baas alleen is./'n buitestander is./'n Suid-Afrikaner is./wit is. √√ *Die kandidaat bied TWEE soortgelyke verskille vir EEN punt elk aan.* *Die kandidaat bied albei kante van die verskil vir EEN punt aan.* Hulle is albei wees./het albei hulle ouers (a.g.v. 'n oorlog) verloor./ Hulle is albei die enigste kind uit hulle ouers se huwelik./ Hulle word albei in godsdienstige huise groot./ Hulle doen albei goed aan ander mense. √√ *Die kandidaat bied TWEE soortgelyke ooreenkomste vir EEN punt elk aan.*	2 2
9.4	Omgee/Mensekennis/Deernis √ Sy suggereer dat hy op Manaka gaan bly./dat hy in die toekoms op Manaka 'n sterk leierhond sal kan gebruik. √	1 1
9.5.1	Baas moet (soos muluti Joseph) 'n gemeenskapleier/omgeeleier word./ Baas moet 'n stérk leier word (soos muluti Joseph)./ Baas moet die geestelike leier word (soos muluti Joseph was)./die sendingstasie se leier word. √	1
9.5.2	Die lyfband simboliseer geestelike krag./leierskap./godsdienstige leierskap./godsdiens. √ Hy het liggaamlik al sy kragte herwin./het die gewig wat hy as gevolg van die malaria-aanval verloor het, teruggewin./het genoeg gewig opgetel dat sy broek nie meer sal afval nie. √ Hy is gereed om as geestelike leier sy plek in te neem. √	1 2

Soek jy 'n fantastiese tutor? www.teachme2.com/matriek

9.6	Toe Manuel se dogter baie ernstig siek was as gevolg van malaria./Toe Baas op Manaka toelaat dat Sitali hom soos 'n skaduwee volg./vir Sitali aanvaar. √ Chisupo is haatdraend/venynig/vernielsugtig/onverantwoordelik/onhulpvaardig/selfsugtig, terwyl Grace omgee openbaar./hulpvaardig/sorgsaam/bedagsaam is. √ *Die kandidaat moet beide kante van die verskil vir EEN punt aanbied*.	1 1
9.7	Ja Die leser sal dan ook kan weet/lees wat ouma Essie dink (nie net wat sy doen nie)./ Die leser kry insae in hoe sy Baas verstaan. √ *Die kandidaat kan nie 'n NEE-antwoord aanbied nie.*	1
9.8	Die boom waaraan iemand/sy oupagrootjie lank gelede 'n draad/kabel/ketting vasgemaak het./'n Jakkalsbessieboom Ja Die roman/verteller suggereer dat dié boom dateer van sy oupagrootjie se tyd./sy oupagrootjie 'n kabel/draad om die boomstam vasgeknoop het. √ *Die kandidaat bied 'n soortgelyke antwoord vir EEN punt aan.* *Die kandidaat kan nie 'n NEE-antwoord aanbied nie.*	1 1
9.9	Baas is kwaad vir God/wil niks met godsdiens te make hê nie/probeer die sendelinge wegjaag/slegsê, maar ouma Essie verwag van hom om te help met die herstel van die kerk./die sendelinge bly afhanklik van hom./hy moet hulle bly help. √ Baas wil nie die plaaslike bevolking help nie, terwyl Grace meen dat dit sy plig is. √ *Die kandidaat bied TWEE soortgelyke antwoorde vir EEN punt elk aan.* *Die kandidaat bied albei kante van die konflik vir EEN punt aan.* Ja Al die konflik verdwyn omdat die sendelinge weg is./nie teruggekom het ná Griesel se malaria-aanval nie./ Al die konflik verdwyn omdat Baas aanvaar dat hy met 'n doel na Manaka gestuur is./Baas aanvaar dat hy en die Lozi's mekaar nodig het./Baas self weer die Here/sy geloof vind./ Wanneer Baas sy geestelike leierskap aanvaar, verdwyn die konflik. √ *Die kandidaat bied EEN antwoord vir EEN punt aan.* *Die kandidaat kan nie 'n NEE-antwoord aanbied nie.*	2 1
9.10	Baas val nie vir meneer Kebbey se (korrupte) plan om 'n vennootskap t.o.v. die boot aan te gaan nie. √ *Die kandidaat bied 'n soortgelyke antwoord vir EEN punt aan.* Meneer Kebbey het 'n meerderwaardige houding teenoor Baas./ Meneer Kebbey openbaar nie respek teenoor ouma Essie nie./ Meneer Kebbey is onderduims./skelm./korrup./ Meneer Kebbey wil met Grace trou./ Meneer Kebbey probeer Baas omkoop in 'n poging om 'n aandeel aan sy bootbesigheid te bekom./ Meneer Kebbey aanvaar sommer dat hy die nuwe stamhoof sal wees. √ *Die kandidaat bied EEN soortgelyke antwoord vir EEN punt aan*.	1 1

Soek jy 'n fantastiese tutor? www.teachme2.com/matriek

9.11	Ja Die nuwe hoofindoena/meneer Jos is 'n uitgesproke Christen wat nie die godsdienstige byeenkomste op Manaka negatief sal beïnvloed nie./ Die nuwe hoofindoena was hoof van 'n skool wat beteken dat hy die saak van onderrig/onderwys/sendingwerk op Manaka sal steun./ Die nuwe hoofindoena sal Baas, as die nuwe geestelike leier op Manaka, erken/nie met korrupsie/eise uitbuit nie, want hy is 'n Christen. Baas is die nuwe geestelike leier op Manaka wat in die verlede sy eie ding gedoen het./Baas, as die nuwe geestelike leier op Manaka, sal hom nie deur die khuta/ hoofindoena laat beïnvloed nie. **OF** Nee Die nuwe hoofindoena moet nog eers bewys dat hy nie soos sy voorganger inhalig/korrup sal word nie./ Baas is die nuwe geestelike leier op Manaka wat moet sorg vir die voortbestaan van godsdiens, dit hoef nie deur die hoofindoena beïnvloed te word nie. √√ *Die kandidaat bied TWEE soortgelyke antwoorde vir EEN punt elk aan.* Mense wat op God vertrou, word nie teleurgestel nie./ God sorg vir die mense wat in hom glo./vir Hom werk./ Korrupsie baat nie, want jy loop jou vas./ Mense hou van leiers met integriteit. √ *Die kandidaat bied 'n soortgelyke antwoord vir EEN punt aan.*	2 1
		[25]

Soek jy 'n fantastiese tutor? www.teachme2.com/matriek

***VATMAAR* – AHM Scholtz**

VRAAG 10: *VATMAAR* – OPSTELVRAAG

Hierdie vraag word aan die hand van die aangehegte RUBRIEK VIR DIE NASIEN VAN DIE OPSTELVRAAG VIR DIE ROMAN EN DRAMA nagesien.

LET WEL:

- Dis 'n breë raamwerk van feite.
- Al die feite hoef nie genoem te word nie.

Die kandidaat bied 'n gepaste inleiding aan.

- **Die omstandighede tydens die Tweede Vryheidsoorlog, nl. die afbrand van plaashuise, verander Oom Chai dat hy innerlike konflik beleef wanneer hy teen die boeremense moet optree. Hy voer sy opdragte slegs gedeeltelik uit, want hy wil die werk tot sy eie voordeel afhandel./hy sien in die omstandighede die geleentheid raak om iets te buit**./Bv. bl. 11: *Wel, ek het gedink ek kan nie staan en kyk hoe vrouens en kinders uit hulle huise gevat word en hoe alles wat hulle het aan die brand gesteek word op orders van die Queen nie.*
- **Oom Chai geniet die vertroue van die Engelse. Hy gebruik egter hierdie misplaaste vertroue deur hulle 'n rat voor die oë te draai: hy verander die Queen se "orders" en versteek die oorlogsbuit om dit ná die oorlog te gebruik./Hy sorg darem nie net vir homself nie: Ta Vuurmaak kry die treinwatertenk om in te bly sodat hy die vatmaar-goed kan oppas. Die omstandighede veroorsaak dat Oom Chai te kenne gee dat wat die Engelse doen, verkeerd is en dat hy nie teen sy gewete in wil voortgaan om iets te doen wat, na sy mening, verkeerd is nie. Dit is vir hom onaanvaarbaar dat bruikbare goed verbrand word**./Bv. bl. 9: *Ek weet nie wanneer Chai en die Corporal besluit het om die Queen se orders te verander soos dit hulle pas nie. Toe die wa met die Boeremense en hulle se goed by die vyfde plaashuis vertrek, het Chai vir my gesê: Jy bly by ons, en hou jou bek. Hulle moes my help om die sinkplate van die dakke af te haal en om die beste houte, vensters en deure uit te breek en die beste huisraad, potte en panne bymekaar te maak. Chai het gesê dis vatmaar-goed.*/Bl. 10: *Onthou jy die groot watertenk ... dit sal 'n baie lekker slaapplek uitmaak.*/Bl. 11: *Wel, ek het gedink ek kan nie staan en kyk hoe vrouens en kinders uit hulle huise gevat word en hoe alles wat hulle het aan die brand gesteek word op orders van die Queen nie.*
- **Oom Chai se liefde strek oor grense heen. Alhoewel sy werk van hom vereis het om ongenaakbaar te wees betoon hy meelewing aan die Boeremense. Hy gee daarom opdrag dat die Cape Boys 'n graf vir die ouma (wat doodgebrand het) moet grawe./hy bid vir die ouma wat doodgebrand het**. **Hy ontferm hom oor die gemeenskap se opvoeding en onderrig deur die kerk as skool te gebruik en self toe te sien dat die plek skoon bly en versorg word. Later haat hy die jonges wanneer hulle by Bettie aanlê**./Bv. bl. 8: *Chai het toe vir ons boys gesê om die grawe en pikke te bring en 'n graf te grawe net langs die lyk. ... die Onse Vader opgesê. Chai het dit saam met haar gesê.*/Bl. 100: *Na die Gebed het al ons kinders dan saam die kerk skoon gemaak. As Oom Chai tevrede was, het hy net deur toe geloop en dit oopgehou. Dan het ons geweet onse werk is klaar, en uitgestap.*/ Bl. 281: *Die grootste haat wat my lewe verpletter, is die Kapenaar, het hy homself hoor sê.*/Bl. 281: *Uit, jou vuilgoed!*
- **Oom Chai en Corporal Lewis raak hegte vriende ten spyte van hul ras- en klasseverskil. Hy werk saam met Corporal Lewis al is hy een van die Engelse. Chai besef dat Corporal Lewis anders as die ander Engelse is en daarom vertrou hy hom – soveel so dat hulle hegte vriende wat mekaar help en bystaan, word**./Bv. bl. 12: *Toe sit hy sy hand op my knie en sê: Charlie, you are the only friend I have.*/Bl. 42: *Toe het die twee ou vriende hulle arms*

Soek jy 'n fantastiese tutor? www.teachme2.com/matriek

laat sak en sonder om na te dink het elkeen sy kakiesakdoek uitgehaal en die ander se gesig afgedroog.

- **Oom Chai is 'n gerespekteerde man in die gemeenskap. Hy is, as gevolg van sy waardigheid en die respek wat hy geniet, die sedebewaker van Vatmaar. Dit is dus nie eie aan sy karakter wanneer hy inwillig om met Bettie, wat 'n voorkind het, te trou nie. Hy doen dit om sy familienaam te beskerm en Bettie se naam te red**. **Die nuwe omstandighede veroorsaak dat die gemeenskap agter sy rug vir hom lag**./Bv. bl. 273: *Hulle het bymekaargekom om die onaangenaamheid in die familie te bespreek, en na hulle hom 'n gat in die kop gepraat het, het hy ingestem om Bettie en die babaseun met hom terug te vat.*/Bl. 273: *Later het ons gehoor die kind se pa is een van Oom Steven se seuns " 'n getroude man met kinders."*/Bl. 274: *Hy het " 'n kind getrou, die vuilgat!"*
- **Oom Chai se huwelik met Bettie bring bepaalde veranderinge in oom Chai se menswees teweeg: omdat hy hom soos 'n jongman probeer gedra, saam met die jonges dans en die stokvel bywoon, verloor hy aansien in die gemeenskap. Wat vantevore onaanvaarbaar was, is nou vir oom Chai van lewensbelang omdat hy op dié manier by sy jong vrou probeer byhou. Ondanks die veroordeling deur die oumas van sy portuur (hulle noem hom 'n gek) neem hy in belang van sy huwelik daaraan deel**./Bv. bl. 274: *Hy het " 'n kind getrou, die vuilgat!"*/Bl. 273: *Ons het nooit geweet wat gebeur het en hoe dit gebeur het nie. Oom Chai het glo net die baba opgetel en die kind het van hom gehou, 'n ding wat hom nog nooit vantevore oorgekom het nie.*/Bl. 279: *Vroeër het hy altyd onder sy peperboom gesit en alles veroordeel wat hy by die stokvel sien gebeur het.*/Bl. 279: *Hy het nooit van die dansery gehou nie, maar nou was hy een van die voorbokke.*
- **Oom Chai se nuwe omstandighede, nl. dat hy die eggenoot is van 'n jong vrou, verander sy menswees totaal: hy word 'n jaloerse, besitlike man omdat die jongmanne Bettie besonder aantreklik vind. Hy trek haar roksoom gedurig in hul geselskap af sodat hulle nie haar knieë kan sien nie. Dit irriteer Bettie erg./lei tot konflik tussen haar en Oom Chai. Oom Chai kom tot die besef dat hy 'n gek was om met 'n jonger vrou te getrou het**./Bv. bl. 279: *Maar wat sy nie kon verdra nie, was dat as sy op 'n stoel gesit het en daar was jong manne in die buurt, hy haar roksoom afgetrek het.*/Bl. 281: *Nou weet ek waar ek die fout gemaak het. Ek moes Bettie by my outydse manier van lewe laat inval het.*
- **Oom Chai wat aanvanklik preuts/konserwatief is, word deur sy huwelik beïnvloed: sy voorkoms verander omdat hy by Bettie wil inpas. Hy pas sy klere só aan dat hy jonger lyk – hy dra nie meer kruisbande nie, maar net 'n gordel; hy knip ook sy snor af**./Bv. bl. 278: *Óf Bettie óf Oom Chai het sy manier van lewe verander ... nou was net 'n belt genoeg om sy broek op te hou. Die weglêpunte van sy moestas was weg.*
- **Die nuwe omstandighede in oom Chai se huis, nl. dat daar baie jonger mense kuier as gevolg van die jonger vrou en die musiek/dat hy deur jaloesie verteer word, isoleer oom Chai van sy vriende omdat niemand meer vir hom kom kuier nie. Voor sy dood kom hy tot inkeer. Dit is duidelik dat hy karakterontwikkeling ondergaan: net voor sy dood besef hy dat hy verkeerd opgetree het nadat hy met Bettie getroud is**./Bv. bl. 280: *Sommer gou het nie een van Oom Chai se ou vriende nie meer by hom kom kuier nie, want hulle het gesê hulle voel ontuis.*/Bl. 281: *Ek moes nie soos 'n jong man van haar ouderdom probeer leef het nie. Ek moes Bettie by my outydse manier van lewe laat inval het.*
- **Die huwelik met die veel jonger vrou, verander oom Chai se menswees: oom Chai probeer so hard om by Bettie se jeug aan te pas dat hy – wat voorheen die stokvel veroordeel het selfs 'n "gramophone" koop. Dit veroorsaak dat sy huis al voor sononder vol jongmense is. Dit is duidelik dat Oom Chai, wat by die jongmense probeer inpas, later tot die insig kom dat hy sy ou vriende afgesterf het en dat hy eintlik nie die laatnagte kan vat nie.**/Bv. bl. 279: *Sy grootste fout was om 'n gramophone en plate te koop, want daarna was die voorkamer al voor sononder vol jong mense.*/Bl. 280: ... *nie een van Oom Chai se ou vriende meer by hom kom kuier nie,* ... /Bl. 279: *Dit was nie lank voor Oom Chai nie meer die laat nagte kon vat nie.*

Soek jy 'n fantastiese tutor? www.teachme2.com/matriek

- **Oom Chai se huwelik met Bettie en die belangstelling van ander jonger mans in Bettie verander die eens selfversekerde, gerespekteerde man in 'n ontevrede, onaangename ou man wat nie daarvan hou dat Bettie met ander seuns dans nie**./Bv. bl. 279: *Hy het nie daarvan gehou dat die seuns met haar dans nie*./Bl. 279*: As hy dan weg was, het die kêrels met hulle oë vir haar gewys sy moet die rok weer opskuif.*/Bl. 281*: Sy het soos 'n hen in 'n hok in haar eie huis gevoel.*
- **Oom Chai se ouderdom tel teen hom. Die pogings om soos 'n jong man te leef, haal hom in wanneer hy ontnugterd besef dat hy 'n gek van homself gemaak het. Hy kom tot insig dat hy 'n ou man met allerlei liggaamspyne is. Hy erken dit teenoor homself en kom tot die besef dat hy nie sy lyf soos 'n jong man kan hou omdat hy met die jong vrou getroud is nie**./Bv. bl. 281: *Ek moes nie soos 'n jong man van haar ouderdom probeer leef het nie. Hy het dinge probeer verander, maar dit was te laat.*
- **Oom Chai is 'n mens wat gentleman-maniere openbaar omdat hy daaraan glo. Hy besef met die verloop van tyd dat hy 'n groot fout begaan het met Bettie, hoewel hy dink dat hy Bettie lief het en aan klein Job as sy eie dink. Hy besef dat sy gentleman-maniere Bettie glad nie aanstaan nie**. Hoewel hy probeer om sy eie huislike situasie te verander, kry hy dit nie reg nie./Bv. bl. 279: *Oom Chai wou 'n gentlemen wees. Hy het altyd die deur vir Bettie oopgehou. As die tee ingebring is het hy haar koppie eerste van die skinkbord getel en vir haar gegee. Maar wat sy nie kon verdra nie, ..."*/Bl.281: *Ek moes nie soos 'n jong man van haar ouderdom probeer leef het nie. Ek moes Bettie by my outydse manier van lewe laat inval het.*
- **Oom Chai, die eens liefdevolle oupa en gerespekteerde gemeenskapsleier, verander in 'n man wat ander uit sy huis jaag, bv. Boitjie**./Bv. bl. 281: *Die grootste haat wat my lewe ver-*
  pletter, is die Kapenaar, het hy homself hoor sê./Bl. 281: *Uit, jou vuilgoed!*
- **Oom Chai wat 'n leier in Vatmaar/geliefd is en gerespekteer word in sy gemeenskap, laat toe dat sy omstandighede soveel jaloesie by hom veroorsaak dat hy Bettie dag en nag bewaak – wat haar in 'n gevangene verander: sy voel soos 'n hen in 'n hok**./Bv. bl. 281: *Hierna kon Bettie nêrens meer sonder Oom Chai gaan nie. Sy het soos 'n hen in 'n hok gevoel.*
- **Oom Chai se ouderdom gepaardgaande met die ontnugtering oor sy huwelik/die foute wat hy in sy huwelik begaan het, veroorsaak dat hy een oggend nie weer wakker word nie. Sy stryd oor 'n jong vrou verander hom van 'n wonderlike omgeemens na iemand wat jaloers en haatdraend is, en sy insig laat hom ontnugter en ongelukkig sterf**./Bv. bl. 281: *Die dwang op 'n ou lyf om te doen wat vir 'n jonge bedoel is, het sy prys gevra. Een oggend, soos dit maar gaan met oupas wat met jong meisies trou, het hy nie weer wakker geword nie.* **[25]**

Die kandidaat bied 'n gepaste slot aan.

Soek jy 'n fantastiese tutor? www.teachme2.com/matriek

VRAAG 11: *VATMAAR* – KONTEKSTUELE VRAAG

Vraag	Antwoord	Punt
11.1	Oom Chai √	1
11.2	Teacher Elsa gee voorkeur aan 'n wit man bo 'n gekleurde man. √ Oupa Lewies verkies 'n ordentlike/"decent" gekleurde man wat Elsa haar man kan noem./wat vir Oupa Lewies as Pa aanspreek. √ Sy/Elsa sit rooi verf aan haar lippe/soet poeier op haar gesig (in 'n poging om 'n wit man wat die skool besoek het, te beïndruk) wat Oom Chai kwaad maak./veroorsaak dat Oom Chai haar stuur om haar gesig te gaan was./verbied om so in die kerk op te tree. √	1 1 1
11.3	Klein Neels se (oudste) broer/Karel en Lucy se seun/'n seun wat altyd na Ta Vuurmaak se stories gaan luister het. √ Hy is 'n inwoner van Vatmaar wat alles belewe het./geloofwaardig daaroor kan verslag doen. √	1 1
11.4	In die week moes die kinders in Engels skoolgaan, maar op Saterdae het alles in Afrikaans gebeur./ In die week het Teacher Elsa die kinders laat werk, maar op Saterdae was Oom Chai in beheer./ In die week het die kinders van agtuur tot twaalfuur volstoom gewerk sonder 'n blaas-kans, maar op Saterdae het hulle die Onse Vader opgesê en die kerk skoongemaak. √√ *Die kandidaat bied TWEE verskille vir EEN punt elk aan.* *Die kandidaat bied die twee kante van die verskil vir EEN punt aan.* Vir Oom Chai was dit baie belangrik dat die kinders 'n geleentheid het om in Afrikaans te bid./hulle moedertaal te gebruik./almal saam die kerk moet skoonmaak (as betaling vir die kerk se gebruik). √	2 1
11.5	In Vatmaar is daar mense wat godsdienstig was./volgens die Woord van God geleef het./dikwels gebid het, net soos Oom Chai dit koester. √ Afrikaans was die taal van die Vatmaar-gemeenskap./Hulle het aan Afrikaans gedink as "ons eie taal"./Afrikaans is die Vatmaar-mense se "huistaal", terwyl Afrikaans ook vir Oom Chai belangrik is. √ Hy is skelm-slim./ Hy is 'n omgeemens./ Hy het familietrots. √√ *Die kandidaat bied TWEE soortgelyke antwoorde vir EEN punt elk aan.*	2 2
11.6	Die mense van Vatmaar was arm./aangewese op die natuur./meestal werkloos. √ Die verhaal speel af in die jare ná die Tweede Vryheidsoorlog/Suid-Afrikaanse Oorlog toe segregasie van rasse opvallend was. √	1 1

Soek jy 'n fantastiese tutor? www.teachme2.com/matriek

11.7	Ja Hy kry 'n swartbord by 'n (wit) skool in die omgewing. √ **EN** Lei/griffel √	1 1
11.8	Die hofsaak waarin Tant Wonnie onskuldig bevind is./ Die uitspraak van die magistraat dat tant Wonnie onskuldig is (aan diefstal)./vergoed moet word vir die onregmatige aanhouding./haar man se oorlogspensioen moet kry. √	1
11.9	Sy vul vir Tant Wonnie die vorm by die aanklaer se kantoor in./ Sy maak seker dat daar warm water is vir Tant Wonnie se bad./ Sy reël by die winkel ook vir 'n kam en borsel./ Sy gee vir Tant Wonnie 'n spieël saam huis toe. √√ *Die kandidaat bied TWEE antwoorde vir EEN punt elk aan.*	2
11.10	Settie-hulle drink al tant Wonnie se gemmerbier uit (nadat sy hulle rit betaal het). √	1
11.11	Domanie se vrou: Nee Sy is meerderwaardig./sien neer op ander./is bevoorreg omdat sy wit is. √ *Die kandidaat kan nie 'n JA-antwoord aanbied nie.* Tant Wonnie: Ja Sy verloor (drie) kinders as gevolg van die groot griep./haar man sterf in die oorlog./sy verloor haar huis as gevolg van armoede./word onregverdig beskuldig van diefstal./in die tronk gegooi./ Tant Wonnie se dogter, Kaaitjie, sterf tydens die geboorte van Tant Wonnie se kleinkind. √ *Die kandidaat kan nie 'n NEE-antwoord aanbied nie.* Kenneth Kleynhans: Ja Hy verloor vir Kaaitjie/die ma van sy kind (vanweë die agterdog/meerderwaardigheid/ rassisme van mevrou Bosman./as gevolg van die onaanvaarbare tronktoestande) sonder dat hy haar kon help. √ *Die kandidaat kan nie 'n NEE-antwoord aanbied nie.* *Die kandidaat bied DRIE soortgelyke antwoorde binne konteks vir EEN punt elk aan.*	1 1 1
11.12	Ja Die kinders van Vatmaar het 'n skool waar hulle kon leer lees en skryf, terwyl Tant Wonnie sonder skoolopleiding deur die lewe moes gaan./nie kon lees of skryf nie. √	1
		[25]

Soek jy 'n fantastiese tutor? www.teachme2.com/matriek

***ONDERWÊRELD* – Fanie Viljoen**

VRAAG 12: *ONDERWÊRELD* – OPSTELVRAAG

Hierdie vraag word aan die hand van die aangehegte RUBRIEK VIR DIE NASIEN VAN DIE OPSTELVRAAG VIR DIE ROMAN EN DRAMA nagesien.

LET WEL:

- Dis 'n breë raamwerk van feite.
- Al die feite hoef nie genoem te word nie.

Die kandidaat bied 'n gepaste inleiding aan.

- **Greg is op die oppervlak 'n tipiese skoolheld – hy is goed in atletiek, die vleuel van die eerste rugbyspan, hoofseun. Sy pa verwag van Greg om nege onderskeidings te behaal en om op alle vlakke te presteer. Sy pa verwag ook van hom om oor sy toekoms te dink en te beplan (soos wat hy in sy besigheid beplan). Hieroor ervaar Greg konflik, want wat sy pa van hom verlang, is nie vir Greg belangrik nie. Sy pa se verwagtinge veroorsaak daarom dat hy rebelleer en by kuberkrakery betrokke raak en gevolglik sy skoolwerk afskeep./**Bv. bl. 48: *"Ek het beter verwag van jou," praat hy met my asof ek een van die direkteure van Turret is: "Ruggraat! Kry een!"*/Bl. 48: *Turret Media. My pa se magtige media-masjien. Sy lewe draai om die plek, en hy dink myne moet ook.*
- **Greg word deur sy pa gekonfronteer (uiterlike konflik) ná sy weiering om die rugby-wedstryd te speel. Sy pa verwag van hom om rugby te speel en nie die skoolhoof se gesag te ondermyn nie; Greg weier om te speel aangesien die skool, na sy mening, nie genoeg doen om Eckardt op te spoor nie. Greg besef dat alles eintlik oor sy pa se aansien gaan. Dit grief hom omdat hy deur sy pa gedwing word om Dok Pienaar verskoning te vra – iets wat hy nie eintlik wil doen nie. Sy innerlike stryd en opstand teen gesag word duidelik wanneer hy homself belowe dat hy Dok Pienaar sal ontmasker**./Bv. bl. 105: *"Wat hoor ek van Dok Pienaar? Jy het glo gister geweier om rugby te speel." Net soos 'n bom wat ontplof. Bloed en skerwe oral.*/Bl. 105: *" ... nou moet ek verduidelik. Geen liegstories nie, my pa sal weet." "Watse snert is dit?" vuur my pa nog 'n rondte af.*/Bl. 126: *Ek gaan vir Dok terugkry. Ek gaan uitvind wat hy gedoen het.*
- **Die wanbeeld en leuens wat Greg aan sy pa voorhou wanneer sy pa hom uitvra oor sy skoolwerk, asook die onverantwoordelikheid met betrekking tot sy pligte as hoofseun pla Greg geweldig en veroorsaak innerlike konflik by hom. Hoewel hy weet wat van hom verwag word, doen hy dit nie omdat hy kwaad is. Hy is omgekrap oor sy pa se aanhoudende druk op hom en daarom rebelleer hy deur sy optrede te regverdig: hy gee nie om nie**. **Dis negatiewe ontwikkeling, want dis nie hoe Greg behoort op te tree nie**. **Dis egter duidelik dat die leuens hom pla. Hy weet dis die verkeerde ding om te doen**./Bv. bl. 165: *Weer 'n leuen ... Loser. Daardie woord krap nog en dit voel ál nader aan die werklikheid. En ek moet die skyn voorhou dat alles oukei is.*
- **Aanvanklik is dit duidelik dat Greg redelik gewild is en dat die ander leerlinge van die skool opkyk na hom. Hy besef egter dat hy nie werklik van die aandag hou nie. Hy besef dat hy nie graag wil doen wat van hom verwag word nie omdat hy hom teen elke vorm van gesag verset. Hy ontvlug die druk en skuldgevoel deur met kuberkrakery voort te gaan, hoewel hy deurentyd skuldig voel oor die skoolwerk wat hy afskeep asook die leuens wat hy vertel. Hy begin wonder of hy hoegenaamd 'n leier is as niemand hom volg nie**./Bv. bl. 193: *"Jy's hulle hero, Greg. Veral die jong outjies. Hulle sien op na jou, sê Eckardt, rustig soos altyd. "Dit klink miskien lekker, maar weet jy, hulle pluk partykeer regtig aan my nerwe. Elke mens het 'n bietjie space nodig."*

Soek jy 'n fantastiese tutor? www.teachme2.com/matriek

- **Greg skep die indruk dat hy in beheer/hard is, maar dis duidelik dat sy broer se dood hom 'n emosionele knou gegee het wat diep letsels by hom gelaat het. Na Eckardt se verdwyning vrees hy dat Eckardt selfmoord gepleeg het. Dit is ook duidelik dat Greg sy pa verkwalik omdat hy hom nooit die geleentheid gegee het om aan sy hartseer en gevoelens van verlies uiting te gee nie. Hy sou graag wou huil en/of rou, maar hy mag nie. Hy rebelleer deur hom met mening in die kuberkrakery te werp; dit word 'n vorm van ontvlugting, maar dit verskaf aan Greg ook die adrenalieninspuiting wat hy dikwels saam met John ervaar het. Terwyl hy die kuberkrakery nie kan los nie, weet hy dat dit verkeerd en gevaarlik is**./Bv. bl. 66: *Ek het nie gehuil toe John dood is nie. "Jy sal nie!" het my pa beveel, sy hele houding afgetrokke asof dit iemand anders se kind was wat dood is. En nou, ... is dit die les wat wag om geleer te word? Hoe om mens te wees en die lewe aan te pak sonder 'n bulletproofbaadjie wat jou beskerm teen pyn en hartseer?*/Bl. 92: *Nes John in daardie eerste stormdae ná sy dood. Die dae van verskriklike woede.*
- **Greg voel wrewelrig teenoor die skoolopset wat hy verdink as 'n moontlike oorsaak van John se besluit om sy eie lewe te neem. Hy rebelleer daarom teen die skoolopset deur nie sy pligte as hoofseun na te kom nie, maar sy skuldgevoel omdat hy sy eie werk/pligte afskeep, dwing hom om te weier dat Kwanele dit doen. Greg se karaktereienskappe toon agteruitgang**./Bv. bl. 66*: Ek dink hy was op 'n manier my hero, maar ook my beste buddy. Ek sou enigiets vir hom doen. Maar John het niks van my gevra nie. Ek het gedink dit was omdat hy alles gehad het wat hy nodig het. Maar ek was verkeerd.*
- **Greg ervaar innerlike konflik oor sy broer se dood: John se dood skep 'n vrees vir die dood by Greg; hy is bang dat Nicole selfmoord sal pleeg. Greg doen dus alles in sy vermoë om te keer dat dieselfde lot die mense vir wie hy omgee, tref omdat hy nie weer deur daardie soort trauma wil gaan nie. Hy laat Nicole belowe dat sy niks onver-antwoordeliks sal aanvang nie en eis dat Lawson Kollege se bestuur Eckardt se verdwyning as prioriteit bo die skool se bedrywighede stel. Wanneer hy vir Eckardt in Clarens kry, besef hy dat hy 'n onnodige vrees vir selfdood/selfmoord begin koester het: hy is bloot mislei**./Bv. bl. 66: *En nou is daar die rumours. Eckardt het selfmoord gepleeg. Dit voel soos 'n goor fliek wat jy alreeds gesien het*./Bl. 159: *Nicole huil. Voor sy die foon dooddruk, laat ek haar belowe dat sy niks onverantwoordeliks gaan aanvang nie.*
- **Greg ontmoet Eckardt, 'n nuweling by die skool, die eerste dag van die nuwe jaar en uit die staanspoor is dit duidelik dat die nuweling moeilikheid soek. Tydens die inisiasie keer Greg, anders as wat 'n mens van hom sou verwag, dat Eckardt ingebreek word en soos die ander Trappers deur die tonnels gestuur word. Hy ervaar innerlike konflik en red Eckardt van die Tonnel-ritueel. Hy kom in uiterlike konflik met die ander prefekte, maar gee ondanks hul teenkanting steeds opdrag dat Eckardt uitgelos moet word. Hy rebelleer dus op dié manier nie net teen teen hulle nie, maar ook teen die skool oor wat met John gebeur het**. **Hy ontwikkel 'n blinde lojaliteit teenoor sy nuwe vriend, deels as gevolg van sy gemis aan John**./Bv. bl. 53: ... *'n nuweling. Hierdie ou soek moeilikheid .... die uitdrukking in sy oë. ... net soos John. "Nee! Los hom net!"*/Bl.63: *Ek sien die fronse op die ander ouens se gesigte maar ek gee nie om nie. Ek moes dit doen.*
- **Soos Greg en Eckardt se vriendskap al hegter word, laat hy toe dat Eckardt hom beïnvloed deur hom dieper in die wêreld van kuberkrakery in te sleep, hoewel hy weet dat hy met vuur speel. Dit pla hom dat hy die respek van die leerders verloor, dat die juniors hom selfs 'n "loser" noem, dat hy sy pligte afskeep. Dit pla hom dat hy toenemend vir sy pa lieg oor sy akademie. Hy weet hy is op 'n gevaarlike pad, maar volhard met sy opstand teen gesag: Greg word al roekeloser deur voort te gaan met die kuberkrakery en teen sy gewete in die skoolrëels te oortree deur 'n bier op die perseel te drink. Greg voel plek-plek skuldig**./Bv. bl. 102: *Sal jy vir my kerkdiensbeurt instaan? "Why?" "Daar is iets wat ek moet doen vanoggend." "What's up with you, Greg?"*/Bl. 85: "*Kom ouens, vinniger!" por ek hulle aan. "Loser," kap een sag*./Bl.161: "*Net nog 'n halfuur, TJ, asseblief. Nee, kom! Lyk my jy en daai laptop van jou is deesdae soos 'n Siamese tweeling."*/Bv. bl. 71: *Twee yskoue Castles. Ek weet ek is veronderstel om so iets te rapporteer, maar ek besluit: what the hell, 4x4's kan mos nie altyd veilig op die teerpad bly nie.*

Soek jy 'n fantastiese tutor? www.teachme2.com/matriek

- **Greg ervaar innerlike konflik oor sy vriendskap met Eckardt wanneer hy Eckardt tydens hul vakansie in die middel van die nag naby Nicole se kamer sien; hy dink dat Eckardt by Nicole in die kamer was. Greg is woedend. Hy konfronteer Eckardt en is gereed om handgemeen te raak wanneer hy die vermoede kry dat Eckardt tussen hom en Nicole probeer kom**. **Waar hy Eckardt eers vertrou het,/sy vriend genoem het, begin hy hom nou wantrou./Aanvanklik het hy wel vrae oor Nicole se lojaliteit nie, maar nou vra hy meer vrae oor Nicole se getrouheid**./Bv. bl. 148: *Hy het net 'n slaapbroek aan ... "Wat de hel dink jy doen jy?"/die woede in my kook.*/Bl. 149: *"Eckardt, ek is nie flippen blind nie. Ek sien hoe kyk sy vir jou."*/Bl. 149: *"As jy 'n probleem het, moet jy my sê, Greg. Dan kan ons dit uitsort. Hier en nou!"*
- **Greg ervaar innerlike konflik oor Eckardt ná sy verdwyning: omdat hy lojaal is teenoor Eckardt, is hy ontevrede omdat die skool Eckardt se verdwyning aanvanklik geheim wil hou. Hy wys sy innerlike stryd wanneer Dok Pienaar en die skool voortgaan met die sportdag. Hy doen iets wat hy nooit voorheen sou doen nie: hy kom openlik in verset teen Dok Pienaar – voor die res van sy spanmaats**./Bv. bl. 75: "*Alles dui daarop dat Eckardt Wilken bloot net weggeloop het sonder om vir enigiemand te vertel. Ons hou hierdie ding eers tussen ons. "Ek dink dis pateties!"*/Bl.75: *"Ek kan nie glo dat julle dit nog wil ontken nie, Dok."*/Bl. 76: *"Ek gaan jou nie dwing om te speel nie. Daar is ander ouens wat net so goed soos jy op vleuel speel."*/Bl. 76: *"Dok, dan loop ek nou!"*
- **Greg ervaar konflik toe hy besef dat nie een van die ander ouens saam met hom teen Dok Pienaar gestaan het nie. Hy begin sy eie leierskap bevraagteken deur te wonder of hy hoegenaamd 'n leier is as niemand hom ondersteun het toe hy teen Dok Pienaar opgestaan het nie. Sy oortuiging dat die skool nie regverdig opgetree het nie, lei daartoe dat Greg, ondanks die feit dat hy alleen staan, voortgaan om Dok Pienaar teen te staan. Kommer oor Eckardt en agterdog teenoor die skoolbestuur dryf hom om met mening na Eckardt te soek d.m.v. kuberkrakery**./Bv. bl. 76: *Is ek dan hulle leier?*/Bl. 76: *"If you think you're a leader but nobody is following you, you're merely going for a walk.*/Bl.77: *So dalk ís ek op 'n uitstappie. Wat gee ek om?*
- **Greg leer van die onderwêreld van kuberkrakery by Eckardt en sy selfvertroue neem toe soos hy uitdagings/G-4ce se opdragte baasraak. Hy besef egter teen die einde van die roman dat hy fouteer het deur by kuberkrakery betrokke te raak, want hy is deur Eckardt misbruik. Hy besef dat Dok Pienaar reg was toe hy gemeen het dat Eckardt weggeloop het**./Bv. bl. 193: *Ons hackinglesse gaan voort. Eckardt dril my nou behoorlik.*/Bl. 193: *Daardie tye wanneer ek deur 'n firewall breek, is awesome.*/Bl. 212: "*Dis reg ja. Die grootste social engineering attack ja wat jy in jou lewe sal teëkom. En jy was die victim."*
- **Greg se kommer oor Eckardt lei tot die besluit dat hy die waarheid sal uitvind: gevolglik werk hy onverpoosd daaraan om deur middel van die verkeerde, nl. kuberkrakery, na die waarheid te soek. Hy wéét dat sy aksies verkeerd en gevaarlik is, maar hou skelm vol daarmee. Dis ironies dat hy die verkeerde doen in sy soeke na die waarheid: hy kom agter dat Dok Pienaar met onderduimse bedrywighede besig is en besluit om die waarheid aan die lig te bring. Sy poging om Dok Pienaar te ontmasker, hou verband met sy opstand teen die skoolhoof as gevolg van Eckardt se verdwyning, nie omdat hy noodwendig ingestel is op die waarheid nie, want hy vertel leuens so ver as wat hy voortgaan met sy kuberkrakery**. **Hoewel hy weet dat hy verkeerd optree, troos hy sy gewete met die verskoning dat hy op soek is na die waarheid**./Bv. bl. 73: ... *Lawson Kollege wat die wedstryde ... teen Durban Boys High ... laat aangaan asof niks gebeur het nie. Is hulle só gesteld op die skool se image dat hulle een van die leerders se verdwyning gaan stilhou en vir die wêreld voorhou dat alles okei is?*/Bl. 76: *Dok, met alle respek, dit is die kollege se plig om iets ... te doen. Nou!*
- **Aan die begin van die skooljaar sê Greg vir Plank dat hy "bullet-proof" (bestand teen alles) is, maar later besef hy dat dit nie die geval is nie. Later, wanneer Greg ontdek dat hy deur Eckardt mislei is om sy eie pa se korrupsie te ontmasker, besef hy dat hy breekbaar en menslik is. Hy kom tot die insig dat hy tog omgee vir sy pa en wat van hom sal word**./Bv. bl. 225: *"Ek is toe nie so bullet-proof soos ek gedink het nie," sê hy sag.*

Soek jy 'n fantastiese tutor? www.teachme2.com/matriek

- **Greg kom in konflik met Eckardt wanneer hy teen die einde van die roman besef hoe Eckardt se wraak hom ingesuig het: Greg rand Eckardt aan toe hy uitvind hoe Eckardt hom bedrieg het. Hy besef ontnugterd dat Eckardt nie sy vriend was nie, maar hom mis-bruik het om sy pa en Dok Pienaar se misdade te ontbloot**./Bv. bl. 215: *En toe ek sien, is Eckardt op die grond. Met my vuiste wat hom tref. In die gesig. Bloed oor my hande.*/Bl. 212: "*Dis reg ja. Die grootste social engineering attack ja wat jy in jou lewe sal teëkom. En jy was die victim."*
- **Greg ontwikkel van die aanvanklike oënskynlike held tot werklike held wanneer hy die verkeerde dinge by gesagsinstellings soos die skool en sy ouerhuis aan die kaak stel. Hy besef dat hy in die proses sy pa se aandadigheid aan die korrupsie en verdwyning van die regter ontmasker het. Hy besef ook wat die gevolge vir Dok Pienaar en sy pa is, maar hy kom tot die insig dat hy dit nie kan of wil keer nie. Hy besef ook dat sy optrede vir hom bepaalde onaangename gevolge inhou**./Bv. bl. 222: *Ek kan dit nie keer nie.*
- **Aan die einde van die roman besef Greg dat al sy pogings om reg en geregtigheid met betrekking tot Eckardt te laat geskied eintlik meer probleme veroorsaak het. Hy besef op die lang duur dat hy 'n groot deel van sy matriekjaar gemors het; dat opstand teen gesag bepaalde gevolge inhou**./Bv. bl. 219: *Ek loop stadig terug gastehuis toe. Heeltemal gerattle*./Bl. 219: *Nou eers dink ek daaraan: hoe gaan Ma dit vat as sy uitvind wat ek gedoen het sonder dat ek dit weet.*
- **Uiteindelik kom Greg tot die besef dat geld vir hom en sy gesin 'n bevoorregte lewe kon verseker. Sy pa besit 'n mediamaatskappy, 'n woning in die rykmansbuurt, Sandhurst, 'n vakansiehuis in Jeffreysbaai en Greg gaan skool by Lawsonkollege, 'n skool vir super-rykes. Aan die einde van die roman besef hy, egter, ook dat dieselfde geld sy pa en hulle gesin vernietig het.**/Bv. bl. 222: *Geld is wat ons gesin gemaak het, en geld is wat dit vandag gaan uitmekaar skeur.*

Die kandidaat bied 'n gepaste slot aan. **[25]**

Soek jy 'n fantastiese tutor? www.teachme2.com/matriek

VRAAG 13: *ONDERWÊRELD* – KONTEKSTUELE VRAAG

Vraag	Antwoord	Punt
13.1	Pete Anderson/Die skool se adjunkhoof/'n Onderwyser doen navraag oor sy gereedheid vir die atletiekseisoen./vra of hy die vakansie geoefen het vir die 100m-wedloop./Greg sukkel met die swaar tasse. √	1
13.2	Greg gee voor dat hy die skool se netwerkadministrateur is./lieg vir haar om in Dok Pienaar se kantoor te kom. √	1
13.3	Sy weet dat hy baie druk van sy pa kry wat veroorsaak dat sy haar oor Greg bekommer./ Sy wil graag hê dat Greg se verhouding met sy pa moet verbeter./herstel./ Sy vrees dat Greg sal knak./(ook soos sy broer) selfmoord/-dood pleeg. **OF** Sy is bang dat hy selfmoord/-dood sal pleeg. √ Sy vrees dat sy haar ander kind ook gaan verloor. √	1 1
13.4	Sy skelm/korrupte/vals kant./ Dat hy betrokke is by die regter se verdwyning./by die vervaardiging van 'n virus wat mense se dood kan veroorsaak. √ *Die kandidaat bied 'n soortgelyke antwoord vir EEN punt aan.*	1
13.5	Die druk van sy pa dat hy moet presteer./rigiede eise van sy pa./ Die beheptheid met geld wat aansien/sukses beteken./ John/sy broer se dood/afwesigheid/ Hy kan nie 'n uitdaging/adrenaliensport weerstaan nie. √√√ *Die kandidaat bied DRIE antwoorde vir EEN punt elk aan.*	3
13.6	Greg is die hoofseun/leerder van 'n eksklusiewe spogskool (wat deur geld moontlik gemaak word). √ Geld het vir die gesin status gebring. √ *Die kandidaat bied TWEE soortgelyke antwoorde vir EEN punt elk aan.* 'n Oormaat geld het tot gierigheid/korrupsie gelei wat die gesin uitmekaar skeur wanneer sy pa se betrokkenheid by korrupsie/afpersery/misdaad op die lappe kom./ Verveling as gevolg van luukses/te veel geld/weelde veroorsaak dat Greg by kuberkrakery betrokke raak./ John se selfdood vind plaas as gevolg van Greg se pa se betrokkenheid by PlusUltra-Med se medikasie vanweë sy beheptheid met geld. √√ *Die kandidaat bied TWEE soortgelyke antwoorde vir EEN punt elk aan.*	2 2

Soek jy 'n fantastiese tutor? www.teachme2.com/matriek

13.7	Ja Sy wend 'n desperate poging aan om haar liefde te demonstreer./haar seun van haar omgee te oortuig (uit vrees dat hy sal selfmoord pleeg)./ Sy weet dat Greg ander verpligtinge as hoofseun het waaraan hy kan aandag gee, terwyl sy sy goedjies uitpak./ Hy is 'n rykmanseun wat uit 'n gegoede huis kom waar alles oënskynlik vir hom gedoen word./waar hy nie nodig het om verantwoordelik te wees vir sy eie doen en late nie/ want geld koop dit vir hom. *Die kandidaat bied TWEE soortgelyke antwoorde vir EEN punt elk aan.* **OF** Nee Hy is 'n gr. 12-leerder wat op sy eie bene behoort te staan./die voorbeeld in die koshuis behoort te wees./vir die eerste span rugby speel wat beteken dat hy nie opgepiep moet word nie./ Sy ma se oordrewe bewyse van omgee maak nie op vir die gebrek aan liefde wat hy van sy pa ervaar nie. √√ *Die kandidaat bied TWEE soortgelyke antwoorde vir EEN punt elk aan.*	2
13.8	Hy het in opdrag van sy pa vir Dok Pienaar om verskoning gaan vra (oor sy weiering om rugby vir die skool te speel). √	1
13.9	Eerstepersoonsverteller/Ek-verteller √ Die ek-verteller/Greg is direk by die gebeure betrokke./is daarom geloofwaardig./ Die leser ervaar die gebeure/Greg se ervarings/emosies vanuit sy oogpunt, wat dit baie effektief maak. √	1 1
13.10	Hy voel verontmenslik./iets waarmee iemand spog./ Hy suggereer dis hoe sy pa na hom kyk./dis al wat vir sy pa belangrik is, nl. om met hom te spog./dat daar niks liefde betrokke is nie./ Dit plaas onnodige druk op Greg om te presteer./om John se skoene vol te staan. √ *Die kandidaat bied 'n soortgelyke antwoord vir EEN punt aan.* Nee Sy betrokkenheid by kuberkrakery lei tot die ontmaskering van sy pa se betrokkenheid by misdaad./moord./Project Nursery Rhyme wat sy pa tronkstraf op die hals gaan haal./Vanweë sy eie kuberkrakery bring hy sy hoofseunskap in die verleentheid./stel hy sy ouers teleur./verneder hy die magtige rykmansgesin. √ *Die kandidaat bied 'n soortgelyke antwoord vir EEN punt aan.* *Die kandidaat kan nie 'n JA-antwoord aanbied nie.*	1 1
13.11	Eckardt meen dis tyd dat Greg op sy eie bene staan. √ Hy wil Greg manipuleer om uiteindelik teen gesag in opstand te kom./sodat Greg die kuberkrakery/ontmaskering enduit kan uitvoer. √ *Die kandidaat bied 'n soortgelyke antwoord vir EEN punt aan.* **EN**	1 1

Soek jy 'n fantastiese tutor? www.teachme2.com/matriek

	Ja Hy ontmasker Dok Pienaar as die Butcher./ Dok Pienaar se bedrog in die geheime projek/Project Nursery Rhyme word open-baar./Dok Pienaar word in hegtenis geneem. √	1
13. 12	Nee (Hy is nie "oukei" nie), want Eckardt, sy "vriend", mislei hom deur hom te misbruik./ Hy is ontsteld oor die ontdekking dat sy pa by misdaad./Project Nursery Rhyme se bedrog betrokke is./ Hy is geskok oor die invloed van geld./ Hy voel skuldig omdat sy soeke na Eckardt tot sy pa se ontmaskering gelei het./ Hy is ontsteld/bekommerd oor sy ma se ontnugtering./seerkry./ Hy is ontsteld/woedend/hartseer oor sy pa wat hy met die vuiste wil slaan soos vir Eckardt./ Hy voel hy wil huil soos sy pa huil./Hy is naar van ontsteltenis toe hy besef John is dood as gevolg van pille wat van PlusUltraMed gekom het. **OF** Ja Hy behou kalmte van gees om nie sy pa te slaan soos hy vir Eckardt geslaan het nie./ Hy trek die waarheid uit sy pa sodat hulle almal kan vrykom./ Hy gee sy ma opdrag om na sy pa om te sien./ Hy vra sy ma verskoning dat sy op so 'n manier bewus moet word van die waarheid./ Hy besluit om die polisie in te lig oor Ekk-0./Hy aanvaar verantwoordelikheid vir sy dade./besluit dis tyd vir "grootword"./ Hy kry insig in die negatiewe invloed/mag van geld./ Hy besef dat sy eie aandeel aan die kuberkrakery hom/sy gesin baie skade berokken het./ Hy kan maklik met sy gewete saamleef in die wete dat sy optrede menselewens red./ misdaad aan die kaak stel./ Hy gaan nie selfmoord pleeg nie.√√√ *Die kandidaat bied DRIE antwoorde vir EEN punt elk aan.*	3
		[25]
	TOTAAL AFDELING B:	**25**

Soek jy 'n fantastiese tutor? www.teachme2.com/matriek

AFDELING C: DRAMA

Beantwoord EEN vraag.

***KRISMIS VAN MAP JACOBS* – Adam Small**

VRAAG 14: *KRISMIS VAN MAP JACOBS* – OPSTELVRAAG

Hierdie vraag word aan die hand van die aangehegte RUBRIEK VIR DIE NASIEN VAN DIE OPSTELVRAAG VIR DIE ROMAN EN DRAMA nagesien.

LET WEL:

- Dis 'n breë raamwerk van feite.
- Al die feite hoef nie genoem te word nie.

Die kandidaat bied 'n gepaste inleiding aan.

- **Op skool is die lewe vir Johnnie nie noodwendig sleg nie: hy is 'n onskuldige skoolkind toe hy in Elsiesrivier kies om 'n verhouding met Blanchie, een van die inwoners op die Kaapse Vlakte wat saam met hom skoolgaan, te begin**./Bv. bl. 13*: In 'n terugflits, Map en Blanchie as tienderjarige seun en dogter, nog op skool*./Bl. 15: *(lag sinies) Johnnie ... Klink mooi, Johnnie ...*
- **Nadat Johnnie, as bruin jongman in die Apartheidsera, matriek geslaag het, sukkel hy om 'n ordentlike werk te kry; wat hom gefrustreerd en desperaat maak. Hy is nie vry om te kies wat hy met sy lewe wil doen nie. Hy kán 'n bode word, maar kies om nié so 'n minderwaardige werk te verrig nie**./Bv. bl. 31: *MAP*: *Ek het matriek gemaak, standerd tien. Ek wiet Ma het baie gehoop op my. Maar well, daar was nie geld vir verder leer nie, en toe ek 'n job soek, 'n goeie werk, well, 'it was alles vir whites only ...*
- **Op die Kaapse Vlakte waar hy woon en leef, is die enigste sinvolle afleiding waarby Johnnie betrokke kan raak, orkeste**. **Johnnie kies binne sy omstandighede om as saksofoonspeler 'n leiersrol in Oompie Paulsen se orkes te vervul**./Bv. bl. 37: *Boeta het gesê ek moet seker maak of ek mister Jacobs se measurements ook moet niem* ...
- **As gevolg van Johnnie se uitsiglose bestaan op die Kaapse Vlakte – sonder geld/werk/ hoop op 'n verbeterde toekoms, sonder geleenthede – het hy nie die keuse om sy eie posisie te verbeter nie**./Bv. bl. 31: *MAP*: *Ek het matriek gemaak, standerd tien. Ek wiet ma het baie gehoop op my. Maar well, daar was nie geld vir verder leer nie, en toe ek 'n job soek, 'n goeie werk, well, 'it was alles vir whites only ...*
- **Op die Kaapse Vlakte, sonder werk en sonder 'n identiteit, kies Johnnie om 'n lid van 'n bende te word omdat hy na identiteit soek**./Bv. bl. 31: *MAP*: *Kan jy sien die tattoos, al die merke? ... 'it was 'n terrible gesoek seker, vir 'n identity ... 'is verskriklike merke dié, maar dis nog altyd deel van my kaart, 'it wys waar ek gewies het ...*/Bv. bl. 24: *Ek wil oek iets gewies het ... jy't tog ge-verstaan* .../Bl. 31: *MAP*: *... toe het ek deurmekaar geraak moet ... moet die elemente ... Maar ek was die leader ...*
- **Die bende se erkenning van sy identiteit/leierskap is goed vir Johnnie se ego. Die bende manipuleer hom sodat hy instem tot vroue se verkragting. Hy kies binne sy bepaalde omstandighede dus (saam met die ander bendelede) geweld en misdaad**./Bv. bl. 31: *MAP*: *... toe het ek deurmekaar geraak moet ... moet die elemente ... Maar ek was die leader ... Ek was altyd die leader ...*/Bl. 33: *MAP*: *Ek is 'ie leader, verstaan! Okay, sê ek, moet net 'ie lat die vrouens skrie nie! ...Toe vat hulle die vrouens ... Sy skrie ... En toe wiet ek, 'cause 'it was onse manier, toe wiet ek hy wurg die vrou ...*

Soek jy 'n fantastiese tutor? www.teachme2.com/matriek

- **Die veranderde naam wat Johnnie kry, is 'n aanduiding van die negatiewe omstandighede wat hy self kies. Hy kies om hom te laat tatoeëer, waarna hy soos 'n padkaart lyk – gevolglik word hy "Map"**./Bv. Bl. 31: *Van al die merke, al die tattoos, call hulle toe vir my Map Jacobs.*
- **Map, die bendeleier, se omstandighede verander, want as leier het hy bepaalde mag. Dit gee aan hom 'n bepaalde identiteit wat veroorsaak dat hy, as leier, keuses maak wat ingrypend negatief op sy lewe inwerk. Hy is aandadig aan die verkragting van sy ma en suster en die moord op sy suster**./Bv. bl. 33: *MAP*: *Ek is 'ie leader, verstaan! Okay, sê ek, moet net 'ie lat die vrouens skrie nie! ...Toe vat hulle die vrouens ... Sy skrie ... En toe wiet ek, 'cause 'it was onse manier, toe wiet ek hy wurg die vrou ... lat sy stil moet bly ...*/Bl. 34: *MAP*: *... Ek het geskrie en geskrie! 'it was te laat ... 'is my suster, is Klein-Meisie ... Toe tel een van hulle oek vi' Ma, vi' Grootmeisie Jacobs ... van 'ie grond af op ...*
- **Map se omstandighede word slegter wanneer hy verantwoordelikheid vir sy dade aanvaar en kies om hom aan die polisie oor te gee na die moord op Ivan Philander**. **Juis binne sulke slegte/negatiewe omstandighede kies hy om verantwoordelikheid te aanvaar en om hom, daarom, self oor te gee**./Bv. bl. 35: *MAP*: *Toe's ek polisiesstasie toe, na die sergeant op nightduty ... Ek het vir Ivan Philander doodgestiek, nou net. Toe hou ek my hande yt, vi*' die boeie ... *Ek het myself op-gegie. Ek het getry om 'it ... soes 'n man te vat ...*
- **Sy omstandighede verander nogeens: dit versleg nóg meer wanneer hy, die bendeleier, as moordenaar tronk toe gestuur word. Hoewel hy nie 'n keuse het oor die tronkstraf nie, kies hy om verantwoordelikheid te aanvaar vir sy dade. Gevolglik dien hy sy straf op 'n positiewe manier uit**./Bv. bl. 34: *MAP*: *... die next oomblik was ek op hom, ek het daai oomblik nie gewiet eers wie wás 'it nie. Ek swaai hom net van haar af, en ek stiek hom met die mes ... En toe sien ek oek 'it was Ivan Philander wat ek doodgestiek het* ...*/*Bl. 35: *Toe's ek poliesstasie toe, na die sergeant op nightduty ...*/Bl. 35: *Ek het twaalf jaar gekry.*
- **As tronkvoël ervaar Map die verwerping en belediging van die gemeenskap, want hy word skuldig bevind aan moord en gaan tronk toe. Uiteindelik verander Map sodanig/ ontwikkel sy karakter so dat hy ten gunste van 'n beter toekoms/'n veranderde menswees kies: hy erken self, na sy bekering, dat hy 'n lewe vol gemors agterlaat en 'n veranderde mens is. Hy kyk met ander oë na sy omstandighede, sy verlede en sy toekoms**./Bv. bl. 23: *CAVERNELIS*: *... Hy's 'n ... 'n misdadiger ...*/Bl. 7: *RICHIE*: *... hy't 'n oeg op haar gehad, voordat hy in is, die vark!* Bv. bl. 11: *MAP*: ... *Sê vir hom ek wás rubbish, Ma, maar ek is annerste!*
- **In die afgesonderde omstandighede van die tronk verander Map se keuses ten goede omdat hy besef dat hy vir sy ma se toestand en sy suster se dood verantwoordelik is. Skuldgevoelens maak van hom 'n gevangene wat kies om voorbeeldig te wees en die regte dinge te doen**./Bv. bl. 9: *Sy sê parole is nou due vir my, ek kom yt op die sewende wat nou kom, annermaand ...*/Bl. 9: *Ek is 'n ge-change-de man ... ek het die Here Jesus gevind hierso, regtig, ek sal nie lieg nie ...*
- **Wanneer hy in die negatiewe omstandighede van die tronk tot bekering kom, kies hy om verantwoordelikheid vir sy dade te aanvaar; kies hy ook om voor God, Apostel George en sy ma sy skuld te bely en om vergifnis te smeek**./Bv. bl. 33: *MAP*: *O God, vergewe my! ... APOSTEL GEORGE*: *Die Here vergewe ...*/Bl. 32: *APOSTEL GEORGE: ... jy's nou gered, broer Jacobs ...*
- **In die tronk, waar hy alleen is, en steeds lid van bendes is, ervaar Map intense skuldgevoelens en toon berou oor sy dade en kies om 'n verandering in sy lewe te maak**./Bv. bl. 31: *MAP: So hierso acknowledge ek nou, my Here ... In die teenwoordigheid van my ma en Apostel George ... jy moet die guts hê, en alles sê voor God!*/Bl. 46: *... ek het 'n regte vark geword, maar nou, ek het weer ge-change, ek het weer 'n mens geword ...*
- **Na Johnnie se vrylating ervaar hy dieselfde troostelose omstandighede op die Kaapse Vlakte. Hy kry steeds nie werk nie, want nou het hy ook 'n reputasie as tronkvoël. Desnieteenstaande kies hy om nie kwaad te word nie, maar eerder rustig te wag tot 'n geleentheid opduik**./Bv. bl. 44: *Almal hier, almal in hierdie strate, in hierdie huise, almal ... (Lag.) En die employers, o, almal die employers ... Hulle almal is so sympathetic ... But ... (sê dit baie hard) but, but, but ...*/

Soek jy 'n fantastiese tutor? www.teachme2.com/matriek

Bl. 45: *(Lag) Ma! Dan wil ek skree en ek wil sê, Well, nee, except vir my tattoos nie ... maar dan bly ek stil* .../Bl. 46: *Die band nét so, Oompie Paulsen-hulle ... even húlle, net so, dieselfde ... Map Jacobs, obviously, sal die band nou 'n naam gee ...*

- **Sy omstandighede word steeds slegter wanneer lede van die gemeenskap hom inlig oor Blanchie se doen en late; hoewel die nuus Map intens ontstel, kies hy om nie kwaad met kwaad te vergeld nie**./Bl. 46: *Ek mind nie wat Blanchie gedoen het meanwhile nie ... Here Jesus, wie is ekke om te mind! ... ek het 'n regte vark geword, maar nou, ek het weer gechange, ek het weer 'n mens geword ...*
- **Hoewel Johnnie se omstandighede slegter blyk te wees as voor sy bendedae/tronkjare, toon hy aan die einde insig as hy kies om teenoor Blanchie sy "vuil" en "sleg" te bely en hulle herenig word nadat hy kies om haar te vergewe in die lig van sy eie oortredings./rekord**./Bv. bl. 60: *MAP*: *... Ek het vir jou ... alles ge-vertel ... Blanchie ... Hulle hou mekaar styf vas. Soen mekaar hartstogtelik.*/Bl. 60: *MAP*: *Dit ... moet nou so ... gebeur ... Blanchie ... Dit moet nou ... so gebeur ...*/Bv. bl. 11: *MAP*: *... Sê vir hom ek wás rubbish, Ma, maar ek is annerste!*
- **Johnnie se omstandighede verander wanneer Map, die leier van bendes, kies om weer Johnnie te word met die moontlikheid/suggestie om 'n leier in die gemeenskap/as die saksofoonspeler te word**./Bv. bl. 62: *... en óns hoor – die saxofoon, soos hy dit gespeel het, voorheen ... Dan, terwyl hy Blanchie vashou, kniel Map – hy val half – voor Antie Grootmeisie neer. ANTIE GROOTMEISIE: ... Johnnie ...*

Die kandidaat bied 'n gepaste slot aan. **[25]**

OF

Soek jy 'n fantastiese tutor? www.teachme2.com/matriek

VRAAG 15: *KRISMIS VAN MAP JACOBS* – KONTEKSTUELE VRAAG

Vraag	Antwoord	Punt
15.1	Cavernelis doen twee werke./werk by die poloniefabriek, maar verkoop saans ook soft goods. √ Blanchie werk as model/prostituut om ekstra geld te maak. √	2
15.2	Op die Kaapse Vlakte woon die mense in armoede./is die mense werkloos./is hulle uitsigloos sonder hoop op 'n beter lewe. √ Die Groepsgebiedewetgewing/Apartheidsbeleid van die regering/Gedwonge verskuiwings a.g.v. die Groepsgebiedewet √	2
	Dit gee die belangrike agtergrond/maak die leser/kyker bewus van die omstandighede/milieu waarteen die karakters optree./regverdiging vir Cavernelis se strewe om na 'n ander woonbuurt te verhuis./verklaar La Guma se bitterheid. √	1
15.3	La Guma praat net, terwyl Cavernelis baie hard werk./probeer om sy omstandighede beter te maak./ La Guma glo nie dat bevryding uit hierdie "tronk" moontlik is nie, terwyl Cavernelis twee werke verrig om die ontsnapping moontlik te maak. √ *Die kandidaat bied beide kante van die verskil vir EEN punt aan.*	1
	Hoewel La Guma baie fiks is, kan hy nie van hierdie "tronk" ontsnap/weghardloop nie./ Hoewel Cavernelis selfdood pleeg, kom hy nie regtig vry van die Kaapse Vlakte nie./ Hoewel La Guma vreeslik baie oor die verbetering van hulle omstandighede praat, doen hy self niks om sy situasie te verbeter nie./ Hoewel Cavernelis baie hard werk, verbeter sy omstandighede nie./kom hy nooit verder as waar hy/sy gesin is nie. √√ *Die kandidaat bied TWEE soortgelyke antwoorde vir EEN punt elk aan.* *Die kandidaat bied beide kante van die ironie vir EEN punt elk aan.*	2
15.4	Die toneelaanwysings (reël 10) gee belangrike inligting oor die manier waarop die karakter/La Guma moet praat./ La Guma se weersin in die burokrasie word so beklemtoon./aan die leser/gehoor oorgedra. √	1
	Die toneelaanwysings (reël 12 en 13) help die karakter/La Guma sodat hy weet watter bewegings/aksies/handelinge hy op die verhoog moet uitvoer./Dit relativeer sy woorde./ Die toneelaanwysings wil die leser/gehoor se aandag op die karige/onaanvaarbare behuising op die Kaapse Vlakte vestig. √	1
15.5	Ja Die onregverdige benadeling van mense bloot op grond van hul velkleur/Apartheid word in die teks uitgelig./ Die beskrywing van die omstandighede/vasgevangendheid/swaarkry/onregverdige behandeling wat die mense op die Kaapse Vlakte ervaar, word in die teks uitgelig. **OF** Nee La Guma doen niks om 'n beter leefwyse te bewerkstellig nie daarom mag hy nie bitter wees nie./ Sy lewe kan nie so vreeslik sleg wees as hy die heeldag kan oefen of gesels nie. √ *Die kandidaat bied 'n soortgelyke motivering vir EEN punt aan.*	1

Soek jy 'n fantastiese tutor? www.teachme2.com/matriek

15.6	Mense beleef uitsigloosheid as gevolg van omstandighede./hulle omstandighede dikwels as 'n tronkbestaan./ervaar dikwels geen uitsig/hoop/vryheid binne bepaalde omstandighede nie. √ Map Jacobs kry ná sy matriekeksamen nie werk nie wat hom vasvang in werkloosheid/armoede/uitsigloosheid sonder hoop dat die situasie sal verander. √ Map beland in die tronk waaruit hy (vir minstens 7 jaar) nie kan losbreek nie. √ Na sy tronkjare kry hy steeds nie werk nie a.g.v. sy reputasie, wat beteken dat hy steeds vasgevang is. √ *Die kandidaat bied DRIE antwoorde vir EEN punt elk aan.*	1 3
15.7	Blanchie kry nie die modelkontrak (oorsee) nie. √	1
15.8	Ja Hy wil graag 'n verhouding met Blanchie aanknoop, maar hy is bang vir Map./ Die feit dat hy oor Map as bedreiging praat (eerder as om kerrim te speel), is 'n aanduiding daarvan dat hy eintlik bekommerd/gespanne is oor Blanchie, terwyl hy weet dat hy nie oor haar mag praat nie./ Hy het heimlik 'n ogie op Blanchie, maar Map se vrylating uit die tronk benadeel sy kanse om by haar aan te lê./te kuier daarom praat hy oor haar en Map. √ *Die kandidaat kan nie NEE as 'n antwoord aanbied nie.* *Die kandidaat bied albei kante van die konflik vir EEN punt aan*.	1
15.9	Hy laat Cyril en Tommy onvolledige sinne/baie ellipse gebruik wat afwagting skep./ Cyril se verwysing na Map in negatiewe taal laat die spanning toeneem./suggereer moeilikheid wat bydra tot spanning./ Die kyker/leser wonder wat die afloop gaan wees wanneer Map en Blanchie saam op die toneel verskyn wat die spanning verhoog./ Die leser/kyker verwag dat Blanchie se emosionele uitbarsting/baie uitroepe op die verhoog Map sal ontstel/kwaad maak wat die spanning verhoog./ Die uiterlike konflik tussen Map en Blanchie verhoog die spanning./ Die verwysing na Cavernelis se toestand dra tot spanning by. √√ *Die kandidaat bied TWEE antwoorde vir EEN punt elk aan*. Ja Hierdie teks is deel van die laaste toneel waar die drama/spanning 'n hoogtepunt/ klimaks bereik./Spanning is essensieel in die hoogtepunt/klimaks van die drama. √	2 1
15.10	Cyril assosieer Map steeds met die bendebedrywighede/wrede dade/misdaad van sy vroeëre leefwyse./ Cyril is bang dat Map iets leliks sal doen wanneer hy van Blanchie (en die wit mans/se aborsie) uitvind. √ Map word in die tronk bekeer./bely sy skuld./ontvang vergifnis a.g.v. sy bekering. √ *Die kandidaat bied 'n soortgelyke antwoord vir EEN punt aan*.	1 1
15.11	Sy besef hoe skuldig sy is/hoe sleg sy is omdat sy toegelaat het dat wit mans haar gebruik./om 'n aborsie te ondergaan. √	1
15.12	Nee Hy pleeg selfdood toe hy besef dat hy skuldig is aan Blanchie se teleurstelling./dat hy haar vir sy eie selfsugtige drome gebruik het./toe hy besef dat geld nooit hulle vryheid sal kan koop nie. √ Maud en Blanchie bly in groter ellende agter omdat die broodwinner dood is. √ *Die kandidaat bied 'n soortgelyke antwoord vir EEN punt elk aan.*	2
		[25]

Soek jy 'n fantastiese tutor? www.teachme2.com/matriek

***MIS* – Reza de Wet**

VRAAG 16: *MIS* – Reza de Wet – OPSTELVRAAG

Hierdie vraag word aan die hand van die aangehegte RUBRIEK VIR DIE NASIEN VAN DIE OPSTELVRAAG VIR DIE ROMAN EN DRAMA nagesien.

LET WEL:

- Dis 'n breë raamwerk van feite.
- Al die feite hoef nie genoem te word nie.

Die kandidaat bied 'n gepaste inleiding aan.

- **Meisie se omstandighede beïnvloed haar vryheid, want tydens die Groot Depressie het haar pa en ma uitgeboer. Gevolglik voer Meisie 'n ingeperkte bestaan op 'n armoedige stukkie grond in 'n ewe armoedige huis. In dié omstandighede ervaar sy geen vryheid nie**./Bv. bl. 31: *Van na die Depressie af. Dit was vir my arme man te veel. (Sug) 'n Tiekie vir 'n skaap.*/Bv. bl. 48: *Ek moet vroeg op. Die besending mis word sewe-uur gelaai.*/Bl. 6: *Ja, ons doen goed die maand.*/Bl. 22: *Haar man. Sewe jaar gelede het hy mos opgegaan. Ja, net na die Depressie.*
- **Meisie-hulle is baie arm wat daartoe lei dat sy moet hard werk./haar ma daagliks met werk en skoonmaak moet help. Hulle finansiële nood dwing hulle om, in plaas daarvan om vry te wees, daagliks sakke te maak en dit met mis te vul om dit te kan verkoop**./Bv. bl. 6: *Meisie, jy moet dit slyp. Meestal beesmis. So dertig perdemis en tien vark. Ja, ons doen goed die maand.*/Bl. 49: *Ek draai maar die lampe se pitte af, Konstabel. Alles kos geld ...*
- **Meisie word sonder 'n pa groot, wat haar omstandighede kompliseer. Sy leef reeds vir sewe jaar sonder haar pa, Gabriël, wat weens die Depressie/verlies van sy plaas hom aan mense onttrek het./op die solder van die huis wegkruip. Dit het 'n invloed op haar vryheid, want sy werk daagliks om die pa op die solder te bedien, met die gevolg dat sy nie kan maak wat sy wil nie**./Bv. bl. 22: *Haar man. Sewe jaar gelede het hy mos opgegaan. Ja, net na die Depressie.*/Bl. 22: *Sy moet hom hand en mond bedien maar hy sê geen dooie woord nie.*
- **Meisie se omstandighede word beïnvloed deur die versorging van haar pa/die werk wat sy daagliks moet doen asook die permanente armoede. Sy vertel vir Konstabel van haar daaglikse stryd om die huis/vensters skoon te hou, van haar een rok wat deurgewas is, en die onophoudelike werk/sakke vol mis stop wat veroorsaak dat sy nie vryheid het om normale jongmensbelangstellings te volg/geniet nie. Meisie is in werklikheid 'n soort gevangene in haar eie huis**, **want sy kan nooit uitgaan/gaan kuier nie**./Bv. bl. 26: *En dis hoekom ... niemand wil kom kuier nie ... Laas jaar het Danie Venter kom kuier ... maar toe draai die wind ...*/Bv. bl. 38: *Gaan maak dit tog leeg, my kind.*
- **Die omstandighede wat hulle bestaan kenmerk, word verder benadeel deur die mis wat sy en Miem verkoop in 'n poging om te oorleef. Die misreuk wat om die huis hang, veroorsaak dat Meisie 'n afgesonderde/eensame lewe voer, sy het nie die vryheid om iemand huis toe te nooi nie, want niemand wíl by hulle, waar dit so sleg ruik, kuier nie.**/Bv. bl. 12: *Vat die sakke wat klaar is en stapel hulle op die sakke wat buite lê.*/Bl. 26: *Daar's baie mis op die werf. Groot hope mis ... Maar dit stink!*/Bl. 26: *En dis hoekom ... niemand wil kom kuier nie ... Laas jaar het Danie Venter kom kuier ...*
- **Meisie se ma, Miem, is bepalend vir die omstandighede waarin Meisie leef, want Miem is 'n outoritêre, baasspelerige vrou wat in doodgewone goed (soos bv. die sirkus) gevaar/boosheid sien./wat Meisie tot gehoorsaamheid manipuleer met allerhande kwale/gesondheidsdreigemente. Dit ontneem Meisie alle vryheid**./Bv. bl. 7: *Destyds het jou ongehoorsaamheid my diep gegrief. Jy onthou seker hoe siek ek was.*/Bl. 28: *Nee! Ek mag nie daaroor praat nie. Ek mag nie daaraan dink nie. Om te dink, is om te doen.*

Soek jy 'n fantastiese tutor? www.teachme2.com/matriek

- **Meisie ervaar geen individualiteit/menswaardigheid in haar huis nie – sy moet doen en dink soos haar ma van haar verwag; dis omstandighede wat haar degradeer tot iemand wat geen vryheid het nie. Sy word selfs nie eers op haar naam aangespreek nie./Sy word gedwing om toe te laat dat Konstabel aan haar gesig vat**./Bv. bl. 27: *Maar dis nie my regte naam nie.*/Bl. 27: *En wat is dit? Jou regte naam?*/Bl. 28: *Ek het nog 'n naam.*
- **Meisie se afgesonderde bestaan saam met haar veeleisende/manipulerende ma en afwesige pa werk negatief op haar vryheid in – dit blyk uit die dade wat sy verrig om haar verset/opstand teen die ingeperkte bestaan te demonstreer**./Bv. bl. 7: *Ek kyk net na die liggies.*/Bl. 13: *Ek hoop jy onthou dit ook. So mooi en welgeskape maar altyd met 'n lang gesig.*/Bl. 29: *Ek lê in die donker en luister na die musiek ... Die musiek word harder en harder. Ek klim deur die venster, spring af tussen die rose, gaan deur die tuinhekkie en hardloop na die skougronde.*
- **Die teenwoordigheid van die sirkus ontneem Meisie ook van enige mate van vryheid: Miem sien in die sirkus alles wat boos en negatief is; sy noem dit 'n euwel. Hierdie konserwatiewe siening van haar ma beperk Meisie se vryheid: sy mag nie die sirkus bywoon/besoek nie. Dis so erg dat sy nie eers na die sirkusliggies mag kyk of na die musiek mag luister nie**./Bv. bl. 28: *Nee! Ek mag nie daaroor praat nie.*/Bl. 28: *Ek mag nie daaraan dink nie. Om te dink, is om te doen.*
- **'n Negatiewe omstandigheid wat Meisie se vryheid verder inperk, is dat dit die laaste aand van Augustus 1936 is. Dis op die afgeleë plek waar hulle woon, 'n gevaarlike datum omdat daar telkens 'n jong meisie in die voorafgaande twee jaar op daardie datum verdwyn het. Die gevolg is dat die luike en vensters toegspyker is terwyl die huis se deure gesluit is. Dis duidelik dat Meisie geen vryheid het/geniet nie**./Bv. bl. 6: *Ja-nee. Vannag moet 'n mens jou ore oophou. En jou oë. Die gevaar is oral.*
- **Meisie se gebiedende, dominerende ma asook die permanente werk sonder enige vryheid veroorsaak dat Meisie vreemde goed doen om haar behoefte aan vryheid te demonstreer, want sy loop selfs een nag weg sirkus toe wat bewys dat sy begeer om soos 'n gewone mens opwinding en avontuur te beleef**./Bv. bl. 7: *Ek kyk net na die liggies.*/Bl. 13: *Ek hoop jy onthou dit ook. So mooi en welgeskape maar altyd met 'n lang gesig.*/Bl. 29: *Ek lê in die donker en luister na die musiek ... Die musiek word harder en harder. Ek klim deur die venster, spring af tussen die rose, gaan deur die tuinhekkie en hardloop na die skougronde.*
- **As gevolg van Meisie se gevangendheid/ingeperktheid binne-in 'n situasie wat nie gaan verander nie, demonstreer sy haar subtiele verset/opstand in 'n desperate poging om 'n bietjie vryheid te bekom: sy weier om 'n vingerhoed vir die werkery te gebruik./Sy plant roosbome voor haar vensters in 'n poging om die misreuk teen te werk**./Bv. bl. 4: *Ja, jy wil mos nie 'n vingerhoed gebruik nie.*/Bl. 26: *Ek ... het roosbome voor my venster geplant.*
- **Miem se oortuiging dat Gabriël van die solder sal afklim wanneer Meisie trou, veroorsaak dat sy Meisie saam met Konstabel buitentoe stuur, wat vir Meisie die geleentheid gee om saam met Konstabel planne te beraam om weg te loop. Gevolglik kry Meisie en Konstabel geleentheid om saam te sweer en só Meisie se vryheid te verseker**./Bv. bl. 38: *Gaan maak dit tog leeg, my kind. En spoel dit goed uit. KONSTABEL: Laat ek help.*
- **Konstabel se aandrang dat Meisie hom van die sirkus vertel, kompliseer Meisie se situasie juis omdat sy nie daaroor mag praat nie, hoewel sy na die sirkus smag. Sy besef dit word 'n keuse tussen haar ma se voorskrifte en ongehoorsaamheid. Wanneer hy haar toelaat om oor die sirkus te praat, word die belofte van avontuur saam met Konstabel vir haar 'n uitnodiging om vry te kom van die permanente werk en negatiewe omstandighede**./Bv. bl. 28: *Nee! Ek mag nie daaroor praat nie.*/Bl. 51: *Haar dans word uitbundiger.*/Bl. 51: *Die KONSTABEL maak die gaasdeur oop en sit 'n klip daarvoor. Sy dans na die agterdeur ...*
- **Meisie se hunkering na vryheid blyk duidelik uit haar rituele, betowerde dans**, want Konstabel skep vir haar die die geleentheid om weg te breek van haar sieldodende ingeperkt-

Soek jy 'n fantastiese tutor? www.teachme2.com/matriek

- heid en sodoende vry te word./Bv. bl. 50: *Die KONSTABEL trek die baadjie stadig en met groot behae aan./Bl. 51: Sy dans na die agterdeur. Voordat sy oor die drumpel dans, staan sy stil en kyk om na die KONSTABEL.*
- **Meisie breek in die slot van haar onaangename, armoedige omstandighede los**, want sy dans uitbundig oor die drumpel as bewys dat sy saam met die Konstabel wegbreek na sg. "vryheid" toe./Bv. bl. 51: *Die KONSTABEL maak die gaasdeur oop en sit 'n klip daarvoor. Sy dans na die agterdeur. Voordat sy oor die drumpel dans, staan sy stil en kyk om na die KONSTABEL.*

Die kandidaat bied 'n gepaste slot aan. **[25]**

Soek jy 'n fantastiese tutor? www.teachme2.com/matriek

VRAAG 17: *MIS* – Reza de Wet – KONTEKSTUELE VRAAG

Vraag	Antwoord	Punt
17.1	Meisie-hulle is baie arm as gevolg van die Groot Depressie./die feit dat haar pa uitgeboer het./ Die mense/Meisie, Miem en Gertie is uitgelewer aan bygeloof/onkunde/oordrewe vrees vir die bose./vreemde/nuwerwetse goed soos die sirkus./ Mense bly ver van mekaar op afgeleë plekke. √√ *Die kandidaat bied enige TWEE antwoorde vir EEN punt elk aan.*	2
17.2	Meisie het behoefte aan nog vleitaal./wil graag hê die konstabel moet haar weer vlei./langer met haar gesels oor haar name./hou van die nuwe identiteit wat Konstabel vir haar gee./geniet Konstabel se teenwoordigheid./aandag. √	1
17.3	Hy wil Meisie manipuleer/beïnvloed om hom te vertrou./in hom 'n vriend te sien./saam met hom weg te gaan.√ *Die kandidaat bied 'n soortgelyke antwoord vir EEN punt aan.* Ja Sy begin om in sy teenwoordigheid te ontspan./uitdrukking aan haar emosies te gee./lag vir die eerste keer./kom gelukkig voor. √ Sy doen verbode goed./kyk tussen die gordyne deur./na die sirkusliggies. √ *Die kandidaat kan nie NEE as 'n antwoord aanbied nie.*	1 2
17.4	Meisie is steeds onder die indruk dat Konstabel blind is/nie regtig weet waar sy is nie, terwyl die gehoor weet dat hy kan sien. √ *Die kandidaat bied albei kante vir EEN punt aan.*	1
17.5	Ja Sy is verbied om na die sirkusliggies te kyk. √ Sy weet dat haar ma buitengewoon siek word wanneer sy ongehoorsaam is. √ *Die kandidaat kan nie NEE as 'n antwoord aanbied nie.*	2
17.6	Meisie ervaar nie (persoonlike) vryheid om haar eie keuses te maak nie./is vasgevang in 'n rigiede/ingeperkte bestaan waarin sy geen vryheid het nie. √ Miem vra Gertie oor die sirkusfratse uit. √	1 1
17.7	Hy is 'n leuenaar./bedrieër./manipuleerder./listig./geslepe./slu. √	1
17.8	Sy het een nag (skelm) weggeloop na die sirkus toe. √ Sy praat met Konstabel oor die sirkus hoewel sy weet dat dit verbode is./sy self sê dat sy dit nie mag doen nie. √ Sy plant rose voor haar kamervenster./ Sy weier om 'n vingerhoed te dra. √	1 1 1
17.9	31 Augustus 1936/Die laaste dag van Augustus 1936 √	1

Soek jy 'n fantastiese tutor? www.teachme2.com/matriek

17.10	Sy dink sy kan Konstabel vertrou./dat Konstabel 'n polisieman is wat hulle wil/sal beskerm./ Sy is nie ingestel op fyn suggesties/klein goedjies nie./sê self dat sy nie baie goed sien nie./mis die gevaar wat Konstabel vir hulle inhou./ Sy is oortuig dat Meisie nie die huis sal verlaat nie./sy haar tot gehoorsaamheid gemanipuleer het./ Meisie het beloof om dit nie weer te doen nie. √ **EN** Sy besef nie die belangrikheid van die voorgevoel nie/sien nie die waarde van die voorgevoel raak nie, soos sy dikwels in die verlede belangrike goed gemis het./nie raakgesien het nie./verkeerd gekyk/interpreteer het wat by die titel, MIS, aansluit. √ *Die kandidaat bied 'n soortgelyke antwoord vir EEN punt elk aan.* *Die antwoord moet albei dele, nl. Miem asook die titel, vir EEN punt betrek.*	1 1
17.11	Ja In die donker is dit baie moontlik om weg te raak./te verdwyn wat beslis die spanning verhoog./ Die donkerte suggereer onheil./gevaar wat op die laaste aand in Augustus beslis die spanning sal laat toeneem./ So 'n skielike donkerte op die verhoog skep afwagting wat bydra tot vermeerderde/ verhoogde spanning. √√ Ja Hierdie teks is aan die einde van die verwikkeling/die begin van die hoogte-punt/klimaks in die drama waar spanning baie toeneem./'n hoogtepunt bereik. √ *Die kandidaat bied 'n soortgelyke antwoord vir EEN punt aan.* *Die kandidaat kan nie NEE vir 'n antwoord aanbied nie.*	2 1
17.12	In TEKS K lok hy Meisie uit om die verbode ding te doen, nl. om oor die sirkus te praat./Hy herinner haar met sy vraag aan die avontuur/eksotiese/opwinding/vryheid buite die huis. √ TEKS L: Hy maak die agterdeur oop, want hy weet hy kan haar met die sirkusmusiek na buite lok./weet dat sy baie van die sirkusmusiek hou wat sy kan hoor wanneer die deur oop is. Dit sluit aan by sy planne om haar uit die huis weg te voer./Deur die agterdeur oop te maak, nooi hy haar uit om vry te wees. √ Daar is nie 'n man in die huis wat Meisie kan beskerm nie./ Meisie is ontevrede/ongelukkig omdat haar ma haar so inperk./ Hulle woon baie afgeleë./ Sy beskou Konstabel reeds as iemand wat sy kan vertrou./haar vriend. √√ *Die kandidaat bied TWEE soortgelyke antwoorde vir EEN punt elk aan.*	1 1 2
		[25]

TOTAAL AFDELING C: 25
GROOTTOTAAL: 80

Soek jy 'n fantastiese tutor? www.teachme2.com/matriek

AFDELING A: ASSESSERINGSRUBRIEK VIR OPSTELVRAAG – HUISTAAL: POËSIE [10 PUNTE]

Kriteria	Uitsonderlik	Knap	Gemiddeld	Elementêr	Onvoldoende
INHOUD	5–6	4	3	2	0–1
Interpretasie van onderwerp Diepte van argument, verantwoordbaarheid en insig in teks 6 PUNTE	Diepgaande interpretasie van onderwerp -Reeks treffende argumente wat behoorlik uit die gedig gerugsteun is -Uitstekende begrip van die genre en gedig	-Toon begrip van die onderwerp en het die onderwerp goed geïnterpreteer -Respons redelik gedetailleerd -Enkele deeglike argumente gegee, maar nie almal ewe goed gemotiveer nie -Begrip van genre en gedig duidelik	-Redelike interpretasie van die onderwerp. -Enkele goeie punte ter ondersteuning van die onderwerp -Enkele argumente word ondersteun, maar bewyse nie altyd oortuigend nie -Basiese begrip van genre en gedig	-Onbevredigende interpretasie van die onderwerp -Byna geen punte wat die onderwerp ondersteun nie -Onvoldoende begrip van genre en gedig	-Geen begrip van die onderwerp nie -Geen verwysing na die gedig nie -Leerder het nie die genre en gedig onder die knie nie
STRUKTUUR & TAAL	4	3	2	1	0–1
Struktuur, logiese vloei en aanbieding Taalgebruik, toon en styl gebruik in opstel 4 PUNTE	-Samehangende struktuur -Argumente goed gestruktureer en daar is duidelike ontwikkeling -Taalgebruik, toon en styl is volwasse, dit beïndruk en is korrek -Grammatika, spelling en punktuasie feitlik foutvry	-Duidelike struktuur en logiese vloei van argument -Vloei van argumente kan gevolg word -Taalgebruik, toon en styl is grootliks korrek	-Enkele bewyse van struktuur -'n Goed gestruktureerde logiese vloei en samehang ontbreek in die opstel -Geringe taalfoute; toon en styl meestal gepas	-Struktuur toon tekens van swak beplanning -Argumente nie logies gerangskik nie -Taalfoute beduidend -Toon en styl nie geskik nie	-Struktuur swak -Ernstige taalfoute -Foutiewe styl

Soek jy 'n fantastiese tutor? www.teachme2.com/matriek

AFDELING B EN C: ASSESSERINGSRUBRIEK VIR OPSTELVRAAG – HUISTAAL: ROMAN EN DRAMA [25 PUNTE]

Kriteria	Uitsonderlik	Knap	Gemiddeld	Elementêr	Onvoldoende
INHOUD	12–15	9–11	6–8	4–5	0–3
Interpretasie van onderwerp Diepte van argument, verantwoordbaarheid en insig in teks 15 PUNTE	-Uitsonderlike respons: 14–15 Uitstekende respons: 12–13 -Diepgaande interpretasie van onderwerp -Reeks treffende argumente wat behoorlik uit die roman/drama gerugsteun is -Uitstekende begrip van die genre en teks	-Toon begrip van die onderwerp en het die onderwerp goed geïnterpreteer -Respons redelik gedetailleerd -Enkele deeglike argumente gegee, maar nie almal ewe goed gemotiveer nie -Begrip van genre en teks duidelik	-Redelike interpretasie van die onderwerp; nie alle aspekte in detail ondersoek nie -Enkele goeie punte ter ondersteuning van die onderwerp -Enkele argumente word ondersteun, maar bewyse nie altyd oortuigend nie -Basiese begrip van genre en teks	-Onbevredigende interpretasie van die onderwerp: byna geen aspekte in detail ondersoek nie -Min punte wat die onderwerp ondersteun -Baie min relevante argumente -Weinig begrip van genre en teks	-Geen begrip van die onderwerp nie -Swak poging om die vraag te beantwoord -Argumente oortuig nie -Leerder het nie die genre en teks onder die knie nie
STRUKTUUR & TAAL	8–10	6–7	4–5	2–3	0–1
Struktuur, logiese vloei en aanbieding Taalgebruik, toon en styl gebruik in opstel 10 PUNTE	-Samehangende struktuur -Uitstekende inleiding en slot -Argumente goed gestruktureer en daar is duidelike ontwikkeling -Taalgebruik, toon en styl is volwasse, dit beïndruk en is korrek	-Duidelike struktuur -Logiese vloei van argument -Inleiding, slot en ander paragrawe samehangend georganiseer -Taalgebruik, toon en styl is grootliks korrek	-Enkele bewyse van struktuur -Logika en samehang is duidelik, maar met foute -Enkele taalfoute; toon en styl meestal gepas -Paragrafering meestal korrek	-Struktuur toon tekens van swak beplanning -Argumente nie logies gerangskik nie -Taalfoute beduidend -Toon en styl nie geskik nie -Paragrafering foutief	-Gebrek aan beplande struktuur belemmer vloei van argumente -Taalfoute en foutiewe styl laat hierdie skryfstuk misluk -Styl en toon nie geskik nie -Paragrafering foutief

Kopiereg voorbehou